

Ζηζιούλας τοῖς οικείοις συντέθηκε δόγμασι

Γεωργίου Καραλή Πυρηνικού ιατρού, Διδάκτορος Πανεπιστημίου Γένοβα, Πολυκλινική του Πανεπιστημίου Ρώμης Tor Vergata. Τμήμα Πυρηνικής Ιατρικής

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στις 2 Φεβρουαρίου του 2023, απεβίωσε ο Ιωάννης Ζηζιούλας, Μητροπολίτης Γέρων Περγάμου, του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, λόγω επιπλοκών από κορωνοϊό. Αποτέλεσε εκ των πλέον σημαινόντων στελεχών του ΠΚ, “δεξί χέρι” του Πατριάρχου Βαρθολομαίου, και ο κατ’ εξοχήν θεολογικός νους του Πατριαρχείου. Έζησε το σύνολο της επισκοπικής του “διακονίας” πλήρης τιμών και αξιωμάτων, από το σύνολο του πολιτικού και του εκκλησιαστικού κατεστημένου. Ιδιαίτερες τιμές απέλαβε από τους κάθε λογής αιρετικούς (που πλέον απαγορεύεται να τους ονομάζουμε έτσι, αλλά “ετεροδόξους”, μάλιστα ο Ζηζιούλας ήταν εἰς εκ των πρωτεργατών της επανανοηματοδότησης του όρου “ετεροδοξία”), στο τόσο οικείο του “οικουμενι(στι)κό” περιβάλλον, όπου εθεωρείτο ως ένας εκ των πρωτεργατών στην οικοδόμηση των προϋποθέσεων προς την τελική Ένωση των “χριστιανών”, ειδικότερα μετά των παπικών.

Η παρουσία του ήρθε σε μία εποχή που υπήρχε “μεγάλη ανάγκη” να καταδειχθεί –ιδιαίτερα από την θέση του ορθοδόξου επισκόπου– ότι δεν υφίστανται δογματικές διαφορές μετά των θεσμικών “εκκλησιών”, ανεξαρτήτως ομολογίας. Οι παλαιές διαιρέσεις κατά τον Μητροπολίτη Περγάμου δημιουργήθηκαν από τους Πατέρες της Εκκλησίας σε άλλες – παλαιές– εποχές και βέβαια οι υπαίτιοι τέτοιων διαιρέσεων πλέον βρίσκονται –κατά τα την έκφραση του Πατριάρχου που τον ανέδειξε– “στα χέρα του δικαιοκρίτου Θεού”, εις τα ίδια δηλαδή χέρια, που βρίσκεται και αυτός σήμερα, για να δώσει λόγο όχι μόνο των πράξεών του, αλλά πολύ περισσότερο, των δογμάτων που edίδαξε και που βρίσκονται σε ευθεία σύγκρουση με την Πατερική Παράδοση. Όπως καταλαβαίνει κανείς ένας τέτοιος θεολόγος ήταν αρεστός από την οικουμενική κίνηση και από την ορθόδοξη αποκαλούμενη θεσμική εκκλησία η οποία προσπαθούσε να επιφέρει την ένωση της εκκλησίας μετά των αιρετικών δογμάτων χωρίς βέβαια να γίνει ποτέ αποδεχτή από τους αιρετικούς η ορθόδοξία. Εκεί σήμερα στηρίζεται ο οικουμενισμός. Η κάθε θεσμική, η κάθε αιρετική παρασυναγωγή βαπτίζεται εκκλησία του Θεού με την η οποία η ορθόδοξη παράδοση θα πρέπει να διανύσει ένα κοινό δρόμο χωρίς διαρέσεις και κατηγορίες. Όταν κάποιος αποκαλεί τους προστεστάντες και του παπικούς αιρετικούς, κατά τον εκλιπόντα Μητροπολίτη, στην παραγματικότητα βρίσκεται εκτός εκκλησίας γιατί και η παράδοση των αιρετικών είναι παράδοση της εκκλησίας του Θεού και δεν θα πρέπει να επιτρέπεται πια σε κανένα πιστό να αποκαλεί τους ετεροδόξους αιρετικούς. Βρέθηκε μία άλλη λέξη για

να αντικαταστήσει την αίρεση η ετεροδοξία. Τι σημαίνει στην πραγματικότητα ετεροδοξία; Ο εκλιπών Ζηζιούλας θα μας πει ότι το δόγμα όπως και η φύση είναι μία ανάγκη που θα πρέπει το πρόσωπο να την αποβάλει και να πλησιάσει τον άλλον με αγάπη και κατανόηση. Αίρεση δεν υπάρχει, όπως και φύση δεν υπάρχει επομένως εκείνο που υπάρχει σήμερα είναι το πρόσωπον το οποίο θα πρέπει να βρίσκεται σε καλές κοινωνικές σχέσεις με τα έτερα πρόσωπα και να δημιουργεί με αυτά ένα δικτυο προσωπικών σχέσεων που εικονίζουν την Αγία Τριάδα και ορίζουν πια την εκκλησία!

Η παρουσία του ήρθε σε μία εποχή που υπήρχε “μεγάλη ανάγκη” να καταδειχθεί –ιδιαίτερα από την θέση του ορθόδοξου επισκόπου– ότι δεν υφίστανται δογματικές διαφορές μετά των θεσμικών “εκκλησιών”, ανεξαρτήτως ομολογίας. Οι παλαιές διαιρέσεις κατά τον Μητροπολίτη Περγάμου δημιουργήθηκαν από τους Πατέρες της Εκκλησίας σε άλλες – παλαιές– εποχές και βέβαια οι υπαίτιοι τέτοιων διαιρέσεων πλέον βρίσκονται –κατά τα την έκφραση του Πατριάρχου που τον ανέδειξε– “στα χέρα του δικαιοκρίτου Θεού”, εις τα ίδια δηλαδή χέρια, που βρίσκεται και αυτός σήμερα, για να δώσει λόγο όχι μόνο των πράξεών του, αλλά πολύ περισσότερο, των δογμάτων που edίδαξε και που βρίσκονται σε ευθεία σύγκρουση με την Πατερική Παράδοση. Σε μια τέτοιου είδους θεμελιακή θεώρηση στηρίχθηκε και εξακολουθεί να στηρίζεται ο παναιρετικός Οικουμενισμός. Η κάθε είδους αιρετική παρασυναγωγή, βαπτίζεται “εκκλησία του Θεού” με την η οποία η Ορθόδοξη Εκκλησία θα πρέπει να διανύσει ένα κοινό δρόμο χωρίς διαιρέσεις και αλληλοκατηγορίες. Όταν κάποιος τολμά να αποκαλεί τους προστεστάντες και του παπικούς ως “αιρετικούς”, κατά τον εκλιπόντα Μητροπολίτη, στην πραγματικότητα βρίσκεται **εκτός εκκλησίας** γιατί οι παραδόσεις των αιρετικών αποτελούν τμήμα της ενιαίας παράδοσης, της ενιαίας Εκκλησίας του Θεού, ούτως ώστε, να μην επιτρέπεται πια σε κανένα Ορθόδοξο πιστό να αποκαλεί τους “ετεροδόξους”, ως αιρετικούς. Τι σημαίνει όμως στην πραγματικότητα η φράσις “ετεροδοξία”; Ο εκλιπών Μητροπολίτης edίδαξε ότι έννοιες όπως “πεπαλαιωμένο δόγμα” ή “φύση”, αποτελούν λαθεμένες ιστορικές θεολογικές απόπειρες να εκφρασθεί μια κατ’ αλήθειαν υπαρξιακή αναζήτηση του ανθρώπου, στην προσπάθειά του να εγγίσει το “γεγονός” της ενσάρκου παρουσίας του Υιού του Θεού και της σωτηρίας που αυτό φέρνει. Αποτελούν δηλαδή, μία ανάγκη που θα πρέπει **το πρόσωπο** να την αποβάλει ώστε να δύναται να πλησιάσει τον “άλλο” με αγάπη και κατανόηση. Έννοιες όπως αίρεση και φύση, επομένως **δεν υπάρχουν** (θα αναλυθεί κατωτέρω το πώς ανακάλυψε ο Ζηζιούλας τούτη την “βαθεία” αλήθεια), ενώ εκείνο που υπάρχει ως καθολική κατηγορία ύπαρξης είναι το (υπαρξιστικά νοούμενο) **πρόσωπο**, το οποίο οφείλει να βρίσκεται σε αρμονικές–αγαπητικές σχέσεις “κοινωνίας” με τα έτερα πρόσωπα, ώστε στο δίκτυο προσωπικών σχέσεων που δημιουργούν, να “εικονίζουν την Αγία Τριάδα” και κατ’ αυτήν την έννοια, αυτή τούτη την Εκκλησία!

Η αλλαγή των αντιλήψεων στον χώρο της ακαδημαϊκής θεολογίας που έφερε η **νέα** Θεολογία του Ζηζιούλα, μαζί με των άλλων “πρωτοπόρων” οικουμενιστών–αποδομητών της Ορθόδοξου Παραδόσεως, όπως ο Νησιώτης, ο Γιανναράς, καθώς και το σύνολο των θεολόγων που είχαν βρει στέγη στο θεολογικό περιοδικό της “Σύναξης”, (των οποίων την “θεολογία” μετέφερε στο Άγιον Όρος, ο π. Βασίλειος Γοντικάκης), μπορεί να θεωρηθεί ως “κοσμοϊστορική”.

Ο αποθανών Μητροπολίτης, προκειμένου να φέρει αυτή την κοσμοϊστορική αλλαγή στην ορθόδοξη θεολογία, δεν επεριορίσθη μόνο στην εκκλησιολογία –για την οποία είναι κυρίως

γνωστός- αλλά επεκτάθηκε και στην Τριαδολογία, και στην Χριστολογία, διατυπώνοντας θέσεις (που όπως θα δούμε) βρίσκονται εις τους αντίποδας των σχετικών διδασκαλιών των Αγίων Πατέρων και Διδασκάλων της Καθολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας. Η διαφωνία του αυτή **προς τα πλέον κύρια και καίρια δόγματα της Ορθόδοξης Πατερικής Θεολογίας** καθιστά την θεολογία του Περγάμου, άκρως επικίνδυνη, καθώς εισάγονται καινούργια δόγματα, τριαδολογικά, χριστολογικά και εκκλησιολογικά. Ο «ζηζιουλιανισμός» με άλλα λόγια, δεν είναι απλά μία τριαδολογική αίρεση όπως ο αρειανισμός, ή μια χριστολογική αίρεση όπως ο Νεστοριανισμός, αλλά μία **συνολική αλλοίωση της ορθόδοξου παραδόσεως**, μία **παναίρεση**: εκκλησιολογική, χριστολογική και τριαδολογική. Βρισκόμαστε μπροστά σε μία προσπάθεια να ξαναγραφεί με διαφορετικό, **μοντέρνο** τρόπο η ορθόδοξος θεολογία, ούτως ώστε, να είναι σε θέση να συναντήσει την προτεσταντική και λατινική παράδοση για να προωθήσει την ένωση των «χριστιανών», όχι εν τη αληθεία, **αλλά εν τῷ προσώπῳ του καθολικού πρώτου**. Δεν θα πρέπει ποτέ να ξεχασθῆ ότι ο Σεβασμιώτατος εξέθεσε τις απόψεις του σε πολλαπλά άρθρα, από τα οποία τα περισσότερα, και θα έλεγα και τα πιο σημαντικά, δεν βρίσκονται στην ελληνική γλώσσα. Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκαν έργα του μεταφρασμένα ή γραμμένα στην ελληνική, καθώς και Ιταλική μετάφραση των πανεπιστημιακών του παραδόσεων στην Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, υπό την επιμέλεια του λατίνου επισκόπου Ιωάννου Σπιτέρη.¹

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΑ

Ο Σεβασμιώτατος Περγάμου προσπαθώντας να δώσει έναν ορισμό του τι εστί η φύσις της Εκκλησίας, ισχυρίζεται ότι είναι ένα δύσκολο εγχείρημα *“γιατί η ταυτότης της εκκλησίας δεν είναι αρκετά σαφής στη σκέψη μας...Η Εκκλησιολογία με τον τρόπο που ανεπτύχθη στο περιβάλλον της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας και της προτεσταντικής, δεν διαφοροποιείται από την κοινωνιολογία»*²

*“Η φύσις όμως της ορθόδοξου εκκλησιολογίας είναι εντελώς διαφορετική από αυτήν των άλλων ομολογιών και δεν είναι δυνατόν να εξαχθῆ η ταυτότης αυτής βασιζόμενοι στην ομολογία της πίστεως.”*³ Από πού λοιπόν μπορούμε να εξάγουμε εμείς οι ορθόδοξοι την

¹ Pontificio Ateneo Antonianum. Istituto di Studi Ecumenici “S. Bernardino” Venezia. Σημειώσεις για τους φοιτητάς. Βενετία 2000

² Pontificio Ateneo Antonianum. Istituto di Studi Ecumenici “S. Bernardino” Venezia. Σημειώσεις για τους φοιτητάς. Κεφ. Εισαγωγή και σύνθεση μαθημάτων. Βενετία 2000 σελίδα 50. Εδώ ένας προσεκτικός αναγνώστης θα καταλάβει ότι αυτό που ισχυρίζεται ο Ζ. δεν το αποδεικνύει ως θα έπρεπε να πράξει αλλά το θεωρεί αυτονόητο.

³ Μια εκκλησιολογία που δεν στηρίζεται στην ομολογία της πίστεως, τότε θα πρέπει να θεωρεί την κάθε αιρετική σύναξη ως Εκκλησία Χριστού. Για να γίνει πιο κατανοητό αυτό που ισχυρίζεται ο Περγάμου ο Μέγας Αθανάσιος, οι Καππαδόκες Πατέρες και ο λοιποί ορθόδοξοι επίσκοποι θα έπρεπε να θεωρούσαν την ευχαριστιακή σύναξη των αρειανών καθώς και τους επισκόπους των ως *Εκκλησία Χριστού* και να βρισκόντουσαν σε

ταυτότητα της εκκλησίας; ...Το μόνο έγκυρο κριτήριο για την θεώρηση της εκκλησιολογίας παραμένει σε κάθε περίπτωση αυτή η εμπειρία της Εκκλησίας.⁴ Η αρχαία πατερική περίοδος κληροδότησε στην χρυσή εποχή της Εκκλησίας του 4^{ου} αιώνα και στην μεταγενέστερη πατερική και βυζαντινή εποχή ορισμένες θεμελιώδεις αρχές πνευματικότητας, που επρόκειτο να αποβούν παραδειγματικές για τους επόμενους αιώνες, έως την εποχή μας. Μέσα σ' αυτή την ιστορική κληρονομιά υπήρχαν, αναφορικά με την πνευματικότητα, δύο θεμελιακοί τρόποι σκέψης ή στάσεις: από την μιά, ο τύπος της πνευματικότητας που βασιζόταν στην ευχαριστική κοινότητα, και θεωρούσε την κοινότητα και τον εσχατολογικό της προσανατολισμό ως τους αποφασιστικούς παράγοντες της πνευματικότητας. Από την άλλη ο τύπος της πνευματικότητας που βασιζόταν στην εμπειρία του **ατόμου που αγωνίζεται εναντίον των παθών για την επίτευξη της ηθικής τελειότητας**,⁵ μια πνευματικότητα συνοδευόμενη από μία μυστική ένωση του νού με τον Λόγο του Θεού. Ο πρώτος τύπος αναδείχθηκε κάτω υπό την επίδραση των Πατέρων που ήταν ποιμένες της Εκκλησίας, όπως ο Ιγνάτιος Αντιοχείας και ο Ειρηναίος, **ενώ ο δεύτερος επηρεάστηκε κυρίως από τον Ωριγένη και τους θεολόγους της Αλεξανδρείας.**⁶

εκκλησιαστική κοινωνία μαζί τους. Όπως καταλαβαίνει κανείς αυτή η άποψις είναι βλάσφημος κατά την ορθόδοξον Παράδοσιν και τους Πατέρας της Εκκλησίας.

⁴ Pontificio Ateneo Antonianum. Istituto di Studi Ecumenici "S. Bernardino" Venezia. Σημειώσεις για τους φοιτητές. Βενετία 2000. Σελίς 51 κεφ. *Εισαγωγή και σύνθεση των μαθημάτων*. Σ' αυτό το κεφάλαιο ο Ζ. επαναλαμβάνει συνεχώς αυτό που θα θελήσει να αποδείξει στο επόμενο κεφάλαιο

⁵ Εδώ ο Ζ. δείχνει να μην έχει καταλάβει τι σημαίνει ασκητισμός. Ο ασκητής δεν προσπαθούν να αποκτήσουν μία ηθική τελείωση. Προσπαθούν να καταργήσουν το γνωμικό θέλημα - το θέλημα δηλαδή που ανήκει στο πρόσωπο, το οποίο αποτελεί την παρα φύσιν φορά του φυσικού θελήματος -. Με αυτόν τον τρόπο ο χριστιανός, ο μοναχός καταργεί ουσιαστικά οριστικά και αμετάκλητα το γνωμικό θέλημα και κινείται κατά το φυσικό θέλημα το οποίο είναι κοινό για όλους τους ανθρώπους. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι καταργώντας το γνωμικό θέλημα και ακολουθώντας το φυσικό, ο μοναχός όπως και ο κάθε χριστιανός που ασκείται, ακολουθεί τον Χριστό, επειδή ο Χριστός προσέλαβε ανθρωπίνη φύσιν άνευ γνωμικού θελήματος. Ένας ο Χριστός, δύο οι φύσεις,- θεϊκή και ανθρωπίνη- δύο και τα φυσικά θελήματα.

⁶ Και σ' αυτό το σημείο ο Ζ. αγνοεί παντελώς την ιστορία του ασκητισμού. Ανάγει τον ασκητισμό σε αιρετικούς όπως ο Ωριγένης και ο Ευάγριος Ποντικός χωρίς να το αποδείξει. Συχνά ο Ζ. συμπεριφέρεται κατά τοιούτον τρόπον. Και οι οπαδοί του τον ακολουθούν πιστεύοντας ότι επειδή το είπε ο Σεβασμιώτατος Περγάμου θα πρέπει και να αληθεύει. Είναι σαν να ισχυρίζεται κανείς ότι οι αρχαίοι χριστιανοί ήταν όλοι αρειανοί και πίστευαν ότι ο Λόγος δημιουργήθηκε από τον Πατέρα προ πάντων των αιώνων και ο Μ. Αθανάσιος καθώς και οι μετέπειτα Πατέρες προσπάθησαν να διορθώσουν την αιρετική διδασκαλία των αρχαίων χριστιανών για να είναι πιο συνεπείς με την ερμηνεία που έδιναν στην Γραφή.

Η μελέτη της ιστορίας της Εκκλησίας από τον 4 αιώνα, αποκαλύπτει ότι αυτοί οι δύο τύποι πνευματικότητας δεν έπαψαν ποτέ να συνυπάρχουν, αλλά ταυτόχρονα, και ότι δεν συμβιβάζονταν εύκολα μεταξύ τους. Ο ωριγενικός τύπος πνευματικότητας ήταν δημοφιλής επειδή ο Ωριγένης διαβαζόταν σε μεγάλη κλίμακα από τους μοναχούς της Αιγύπτου τον 4^ο αιώνα. Η κάθαρση του νου από τους κακούς λογισμούς κατέστη το κυρίαρχο θέμα μιας ορισμένης, έντονα ωριγενικής μοναστικής παράδοσης, γνωστής ως ευαγγελισμός (από το όνομα του Ευάγγελου Ποντικού, του θεμελιωτή αυτής της παράδοσης) Ο ευαγγελισμός, μαζί με τον ωριγενισμό ως σύνολο, έδειξε πολύ νωρίς τις θεμελιακές αδυναμίες και τους κινδύνους του και, παρά την εντυπωσιακή του επέκταση και επιρροή, τελικά απορρίφθηκε από τον βασικό κορμό της Εκκλησίας. Ο ωριγενισμός καταδικασθηκε επίσημα από την Ε΄Οικουμενική σύνοδο το 552 μΧ.”

“Ήδη στην διάρκεια του τετάρτου αιώνα παράλληλα με την ευαγγελιανή πραγματικότητα, ένας άλλος πνευματικός τύπος άνθιζε, ο οποίος συνδεόταν με κάποια κείμενα που αποδίδονται στον Μακάριο τον Αιγύπτιο. Αυτός ο πνευματικός τύπος αντιπροσώπευε μια θεμελιώδη διόρθωση του ωριγενισμού κατά τούτο: ότι μετατόπισε το κέντρο της πνευματικότητας από τον νου στην καρδιά, την οποία μετέτρεψε σε επιστημονικό ή γνωσιολογικό κέντρο της ανθρώπινης ύπαρξης. Σύμφωνα με αυτή την πνευματικότητα εκείνο που χρειάζεται κάθαρση και πνευματική άσκηση είναι η καρδιά, ο τόπος στον οποίον συνάπτονται οι δύο αρετές της υπακοής και της αγάπης. Μέσω του μακαριανικού μοναχισμού, η αγάπη, η οποία δεν επέτρεπε την περιφρόνηση του αμαρτωλού ή την καύχηση για την κατοχή γνώσης και πνευματικής τειότητας, έγινε το κατ’εξοχήν πνευματικό θέμα και η πηγή έμπεισης για μια ολόκληρη σειρά πνευματικών Πατέρων, γνωστών ως Γερόντων (κατά κυριολεξία ηλικιωμένοι οι οποίοι είχαν πνευματικά τέκνα και καθοδηγούσαν). Αυτή ήταν μια σημαντικότατη εξέλιξη, η οποία έσωσε την χριστιανική πνευματικότητα στην πατερική περίοδο από τους κινδύνους του ωριγενισμού και, κατά κάποιο τρόπο, την επανέφερε στις βιβλικές και αρχαίες πετερικές της ρίζες.

*Παρά την επίδραση του μακαριανικού μοναχισμού στην ανατολή, το πρόβλημα επιβίωσης της ευχαριστιοκεντρικής πρωτοχριστιανικής πνευματικότητας παρέμεινε σοβαρό για πολλούς αιώνες. Η μακαριακή πνευματικότητα υπογράμισε την σπουδαιότητα της καρδιάς καθώς και της υπακοής και της αγάπης, **δίνοντας έτσι στην έννοια της κοινωνίας**⁷ μία διάσταση αποφασιστική. Αλλά το ερώτημα σχετικά με τη σημασία που έχει για την πνευματικότητα η συγκεκριμένη δομή της Εκκλησίας, ο κλήρος της και τα μυστήριά της, παρέμεινε ανοιχτό. Είχαν άραγε την ίδια σπουδαιότητα για την πνευματική ζωή, όσο ο μοναχισμός; Ήταν ένας επίσκοπος τόσο σημαντικός πνευματικός Πατέρας, όσο ένας Γέρων,*

⁷ Την κοινωνία οι Πατέρες δεν την έβλεπαν σαν κοινωνία και σχέσεις προσώπων, αλλά κοινωνία φύσεως. Κατά τους Πατέρες στην Αγία Τριάδα τα πρόσωπα είναι ακοινωνήτα και υπάρχει μόνο κοινωνία φύσεως. Κατά συνέπεια δεν υπάρχει στην Παναγία Τριάδα ο ερών και ο ερώμενος, αλλά κοινή και μία είναι η αγάπη του Πατρός και του Υιού. Επειδή λοιπόν είναι μία η αγάπη, μία η θέληση με την ίδια αγάπη και θέληση που ο Πατέρας αγαπά και θέλει τον Υιόν με την ίδια θέληση και ο Πατήρ αγαπιέται και θέλεται από τον Υιόν. Η αγάπη στην οποίαν αναφέρεται ο αββάς Μακάριος είναι η φυσική αγάπη και όχι μία κοινωνική αγάπη η οποία στηρίζεται σε μία αμοιβαιότητα.

ένας πνευματικός Πατέρας κάποιου μοναστηριού;⁸ Αυτές οι ερωτήσεις διατρέχουν την ιστορία της πνευματικότητας του Βυζαντίου, όπως και πολλών μυστικών ρευμάτων στην Δύση, και δείχνουν την αντίθεση ανάμεσα σ' αυτή τη μεταγενέστερη ιστορική περίοδο και την περίοδο του Ιγνατίου ή Ειρηναίου.”⁹

Όπως μπορεί κανείς να παρατηρήσει ο Ζηζιούλας¹⁰ διακρίνει, στην ορθόδοξον κατ' αυτόν παράδοσιν, μεταξύ ευχαριστιακής εκκλησιολογίας, όπως την αποκαλεί, και ασκητικής-θεραπευτικής εκκλησιολογίας. Ισχυρίζεται ότι η πρώτη είναι κοινωνία προσώπων τα οποία συνέρχονται επί το αυτό υπό ενός πρώτου και πασχίζει να την θεμελιώσει στον Ειρηναίο και τις επιστολές του Ιγνατίου Αντιοχείας και η δεύτερη είναι μία άσκηση του απομονωμένου ατόμου που αποσκοπεί στην ηθική τελείωση, κατά τα πρότυπα όμως αιρετικών όπως του Ωριγένους και του Ευαγρίου Ποντικού, αιρετικών που αναγκαστικά θα πρέπει να διορθωθούν. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο θα χρειαστεί μία δευκρίνηση: Οι διορθώσεις έγιναν, κατά τον Σεβασμιώτατον Περγάμου, από τον αββά Μακάριο και τον Άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή. Αλλά, όπως πληροφορούμεθα από τον τον ίδιον, οι δύο αυτοί Πατέρες δεν κατάφεραν να εξαλείψουν όλες τις παρερμηνείες κατά πρώτον επειδή ο Μακάριος άφησε ανοιχτά ορισμένα ερωτήματα: “ο κλήρος και τα μυστήρια είχαν άραγε την ίδια σπουδαιότητα για την πνευματική ζωή, όσο ο μοναχισμός; Ήταν ένας επίσκοπος τόσο σημαντικός πνευματικός Πατέρας, όσο ένας Γέρων, ένας πνευματικός Πατέρας κάποιου μοναστηριού” και κατά δεύτερον, “ο Μάξιμος ο Ομολογητής ομιλεί μόνο περιστασιακά για την ευχαριστιακή προοπτική. Από πολλούς θεωρείται ακόμη αντιπροσωπευτικός της ασκητικής θεραπευτικής εκκλησιολογίας. Αλλά η μεγαλύτερη ζημιά¹¹ έγινε από τους μεταγενέστερους Πατέρες, κυρίως από τον Γρηγόριο Παλαμά του οποίου η θεολογία

⁸ Εδώ ο Ζηζιούλας ξεχνά το χαρισματικό στοιχείο που ενώνει τα πάντα. Δεν αρκεί μόνο η σύναξη επί το αυτό για να έχουμε την εκκλησία. Αλλά πρωτίστως η ορθόδοξος Εκκλησία προϋποθέτει ορθοδοξία και ορθοπραξία. Ο Γέρων και ο επίσκοπος θα πρέπει πρώτον να διαθέτουν την ορθόδοξον πίστιν και κατά δεύτερον θα πρέπει να βρίσκονται ή στο στάδιον της καθάρσεως, ή στο στάδιο του φωτισμού, ή αυτό της θεώσεως. Όταν δεν ισχύουν όλες αυτές οι προϋποθέσεις τότε ο επίσκοπος όχι μόνο δεν είναι σημαντικός αλλά είναι ψευδοπροφήτης και θα πρέπει να αποφεύγεται από το πλήθος των πιστών ορθοδόξων χριστιανών.

⁹ Ιωάννης Ζηζιούλας: *Α. Εκκλησιολογικά μελετήματα*. Εκδοσεις Δόμος, Αθίνα 2016. Άρθρο, *Προς την μεσαιωνική πνευματικότητα*, σελίς 170 -171

¹⁰ Σεβασβιώτατος Περγάμου κ.κ.Ζηζιούλας

¹¹ Προφανώς ζημιά στην ζηζιούλια ευχαριστιακή εκκλησιολογία. Δηλαδή με άλλα λόγιο ο Γρηγόριος Παλαμάς δημιούργησε πολλά προβλήματα στην εκκλησιολογία του Ζ. και ο Μάξιμος ο Ομολογητής στην χριστολογία του όπως θα δούμε.

*παρουσιάζεται σαν ένα σύμβολο που χαρακτηρίζει την ορθόδοξη ταυτότητα σε αντιπαράθεση με τον χριστιανισμό της δύσης*¹².

Ο Σεβασμιώτατος Περγάμου λοιπόν πιστεύει, ως μη έπρεπε, ότι στην ορθόδοξον παράδοσιν υπάρχει διάκριση μεταξύ ευχαριστιακής και ασκητικής-θεραπευτικής εκκλησιολογίας και ότι αυτές οι δύο εκκλησιολογίες –η πρώτη ορθόδοξη και η δεύτερη αιρετική- βρίσκονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Αλλά γιατί βλέπει αυτήν την διάκριση στην ορθοδοξία και αφού την κάνει ίνα τί απορρίπτει ως αιρετική την ασκητική εκκλησιολογία για να στηριχθεί μονομερώς στην ευχαριστιακή και να ισχυρισθεί ότι άνευ Ευχαριστίας και επισκόπου ο οποίος την τελεί δεν θα μπορέσει ποτέ να υπάρξει σωτηρία; Γιατί λοιπόν φτάνει να βλασφημά κατά των αγίων αναχωρητών ισχυριζόμενος με άλλα λόγια ότι η Παναγία, ο Μέγας Αντώνιος και τόσοι άλλοι ερημίτες, η Μαρία η Αιγυπτία δεν θα μπορούσαν ποτέ να αγιάσουν άνευ της σωτηριώδους χειρός του επισκόπου; μήπως επειδή ήταν απομονωμένα άτομα που ευρίσκοντο εκτός εκκλησίας, από την στιγμή που δεν κατάφεραν να γίνουν πρόσωπα και να επιτύχουν την προσωπική κοινωνία και σχέση μέσω της ευχαριστιακής συναξής; Ακριβώς σ' αυτό εδώ το σημείο γίνεται αντιληπτό ότι ο εκλιπών Ζηζιούλας, προσπαθεί να δημιουργήσει μία νέα εκκλησιολογία στηριζόμενος σε αιρετικές τριαδολογικές και χριστολογικές προϋποθέσεις, οι οποίες βασίζονται στην μοντέρνα φιλοσοφία και στον οικουμενισμό.

ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ¹³

Όντως ο Σεβασμιώτατος Περγάμου φαντάζεται ότι κάθε λογική φύση είναι απαραίτητως αναγκαστική και στερείται ελευθερίας. Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό η φύση θεωρείται ότι αναγκάζει τον καθένα να είναι έτσι όπως αυτή θέλει επειδή κινείται υπό την επήρεια ορισμένων δυνάμεων ή φυσικών νόμων που την υποχρεώνουν να συμπεριφέρεται πάντοτε με τον ίδιο τρόπο.

Για να ξεπεράσει την αναγκαιότητα της φύσεως ο Ζ. εισάγει μια καινούργια ιδέα, μια *οντολογία* που αναφέρεται στο *πρόσωπο* και στην *ετερότητα*, θεωρούμενα σαν αποκλειστικές πηγές ελευθερίας, εντελώς ανεξάρτητες από την κοινή φύση. Με αυτό το σκεπτικό η φύση στερείται ελευθερίας κινείται εντελώς αναγκαστικά και η ελευθερία ανήκει στο πρόσωπο, (*“το μόνο αληθινό που υπάρχει και το οποίο μπορεί να ξεπεράσει την αναγκαιότητα της φύσεως”*) που και αυτό όμως υπόκειται στον εξαναγκασμό από την μηχανική κίνηση της φύσεως.

Σύμφωνα με τον μετανεωτερικό τρόπο σκέψευς που ακολουθεί ο Ζ. το πρόσωπο φαίνεται να έχει μεγάλο πρόβλημα με την δήθεν μηχανική κίνηση της φύσεως και επειδή όσοι

¹² Pontificio Ateneo Antonianum. Istituto di Studi Ecumenici “S. Bernardino” Venezia. Σημειώσεις για τους φοιτητές. Κεφ. Εισαγωγή και σύνθεση των Μαθημάτων. Βενετία 2000. Σελίς 55

¹³ Γεώργιος Ι. Καραλής, *Η μωρία του Θεού και η σοφία του ανθρώπου*, εκδόσεις Αρμός, 2017, Κεφάλαιο 6: Φύση και αναγκαιότητα, σελίδες 76-101

αντλαμβάνονται έτσι τα πράγματα νομίζουν ότι τα πρόσωπα δεν κινούνται μηχανικά, αλλά διαθέτει το καθένα τους δική του ελευθερία. Έτσι το πρόβλημα που θα έπρεπε να λυθεί από τον Ζ. είναι πως θα απαλλαγεί ο άνθρωπος από την δήθεν εσωτερική μηχανική αναγκαιότητα της φύσεώς του. Αλλά προτού προβεί σε οποιαδήποτε λύση μεταβιβάζει το ίδιο πρόβλημα στον Θεό, εισερχόμενος στην τριαδολογία αλλοιώνοντας τα δόγματα των Πατέρων. Φαντάζεται τα πρόσωπα της Παναγίας Τριάδος και ιδιαίτερα αυτό του Πατρός κάτω από την επήρεια της δήθεν εξαναγκασμένης φύσεως Του. Αυτή η υποταγμένη στην αναγκαιότητα φύση Του τον εξαναγκάζει να είναι και Θεός και Αγαθός. **Στην πραγματικότητα το ερώτημα που θέτει ο Σεβασμιώτατος Περγάμου είναι: πώς θα μπορούσε να απαλλαγεί ο Θεός από την φυσική του αγαθότητα; Αν κατάφερε να απαλλαγεί Αυτός θα μπορούσαμε να απαλλαγούμε και ημείς!**

*Ο τρόπος με τον οποίον ο Θεός ασκεί την οντολογική ελευθερία Του, εκείνο που τον κάνει να είναι οντολογικά ελεύθερος, είναι ότι υπερβαίνει και καταργεί την οντολογική αναγκαιότητα της ουσίας με το να είναι Θεός ως Πατήρ, δηλαδή ως Εκείνος, που γεννά τον Υιόν και εκπορεύει το Πνεύμα¹⁴! Κατά συνέπεια για να απαλλαγεί ο Θεός από την αναγκαιότητα της φύσεώς Του - σύμφωνα με τον Σεβασμιώτατο Περγάμου - πρέπει πρωτίστως η ελευθερία και η θέληση να μεταφερθούν από την φύση στο πρόσωπο και μάλιστα στο πρόσωπο του Πατρός, ούτως ώστε το κάθε πρόσωπο να προηγείται οντολογικά από την φύση. Για τους Έλληνες Πατέρας το ενιαίον του Θεού ο ένας Θεός και η οντολογική αρχή ή αιτία της προσωπικής τριαδικής ζωής του Θεού δεν συνίσταται εις την μίαν ουσίαν του Θεού, αλλά εις την υπόστασιν, δηλαδή το πρόσωπον του Πατρός. Ο ένας Θεός δεν είναι η μία ουσία, αλλά ο Πατήρ, ο οποίος είναι η αιτία της γεννήσεως του Υιού και της εκπορεύσεως του Πνεύματος¹⁵ Το πρόσωπο έχει προτεραιότητα ως προς τη φύση (αυτό δίνει ύπαρξη υπόσταση στην φύση), η προσωπική ετερότητα και ελευθερία συγκεφαλαιώνει και εκδηλώνει τις φυσικές ενέργειες, δίχως να υποτάσσεται σε αυτές¹⁶. Σ' αυτήν την τερατώδη αντίληψη περί Θεού ο Άγιος Σωφρόνιος ο μέγας πατριάρχης Ιεροσολύμων και πνευματικός οδηγός του αγίου Μαξίμου του Ομολογητού απαντά: *έστιν ουν μετά το είναι Θεός, Πατήρ ο Πατήρ, και ούτε Υιός, ούτε Πνεύμα Άγιον, αλλ' όπερ ο Υιός κατ' ουσίαν εστι, καί κατά φύσιν το Πνευμα τυγχάνει τό άγιον. Και έστι μετά το είναι Θεός, Υιός ο Υιός, και ουτε Πατήρ, ούτε Πνευμα Πανάγιον, αλλ' όπερ ο Πατήρ κατα φύσιν κηρύττεται, και δ κατ' ουσίαν το Πνευμα καθοραται το άγιον. Και έστι μετά το είναι Θεός, Πνεύμα άγιον το Πνεύμα το άγιον και ούτε Πατήρ**

¹⁴ Ιωάννης Ζηζιούλας, *Η ιδιοπροσωπεία του νέου ελληνισμού*, συλλογή κειμένων, Ιδρυμα Γουλανδρη Χορν Αθήνα 1983. σελίδα 314

¹⁵ Ιωάννης Ζηζιούλας ο.π. σελίδα 310

¹⁶ Χρήστος Γιανναράς, *Αλφαβητάρι της πίστης*, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 1983. Κεφ. *Ασυγχυτως και Αδιαιρέτως*, σελίδα 145

θεωρούμενον, ούτε Υιός λαμβανόμενον, ἀλλ' ὅπερ ὁ Πατήρ κατ' οὐσίαν πεπίστευται, καὶ ὅπερ ὁ Υιός κατὰ φύσιν ἀγγέλλεται.¹⁷

Ἐντελώς ἀντίθετα πρὸς τὸν Ἅγιον Σωφρόνιο γιὰ τὸν Σεβασμιώτατον Περγάμου ἡ θεία φύση εἶναι ἀναγκαστική καὶ ἀν κάποιος πει τὸν Θεό, φύσει Θεό καὶ φύσει ἀγαθό καὶ φύσει δημιουργό, Τὸν βάζει ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς ἀνάγκης, ἡ ὁποία αἴρεται μόνον μετὰ τὴν «ὀντολογία» τοῦ προσώπου. Ἄν ἡ ψυχὴ εἶναι φύσει ἀθάνατος τότε ἡ προσωπικὴ ἐπιβίωσις εἶναι ἀναγκαστική, ἐπανερχόμεθα πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν κλασσικὴν ὀντολογίαν. Τότε καὶ ὁ Θεός εἶναι ἀθάνατος ἀπὸ τὴν φύση του, δηλαδὴ κατ' ἀνάγκην καὶ ὁ ἄνθρωπος συγγενεὺς οὐσιαστικά, ἀναγκαστικά, μετὰ τὸν Θεόν¹⁸. Ὁ Θεός λοιπὸν δὲν εἶναι ἀναγκασμένος ἀπὸ τὴν φύση του νὰ εἶναι Θεός, διότι τὸ πρόσωπο τοῦ Πατρὸς ἐλεύθερα ἀποφασίζει νὰ εἶναι Θεός, νὰ ἔχει δηλαδὴ αὐτὴ τὴν φύση. Ἐπομένως ἡ φύση ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Πατρὸς, πράγμα πού γιὰ τὸν Παλαμά καὶ ὅλους τοὺς Πατέρες εἶναι μιὰ μεγάλη δυσέβεια.¹⁹

ἈΛΛΟΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΡΙΑΔΟΛΟΓΙΑΣ

Μεταφέροντας ὁμως τὴν ἐλευθερίαν, τὴν θέλησιν καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τὴν φύση εἰς τὸ πρόσωπον²⁰ τότε καταφέρνει νὰ δημιουργήσῃ τεράστιες αἰρέσεις κατὰ πρῶτον στὴν θεολογίαν καὶ κατὰ δεύτερον στὴν χριστολογία.

Κατὰ πρῶτον, σύμφωνα μετὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὸ κάθε πρόσωπο τῆς Παναγίας Τριάδος, τὰ ὑποστατικά ἰδιώματα, ἀνήκουν μόνον σὲ αὐτό καὶ ὄχι σὲ ἄλλα πρόσωπα. Δὲν ὑπάρχει ὑποστατικὴ κοινωνία προσώπων γιὰ τὴν ταῦτα πρόσωπα εἶναι ὑποστατικῶς ἀκοινωνήτα.²¹ Ἄν λοιπὸν ἡ ἐλευθερία εἶναι δεμένη μετὰ τὸ πρόσωπο τοῦ

¹⁷ EPISTULA SYNODICA. *Sophronius of Jerusalem and Seventh-Century Heresy. The Synodical Letter and Other Documents*, Edited by Pauline Allen. Oxford Early Christian Texts. Σελίδα 82 παράγραφος 2.2.6

¹⁸ Ἰωάννης Ζηζιούλας: «*Ἡ ἰδιοπροσωπεΐα τοῦ νέου ἐλληνισμοῦ*»: συλλογὴ κειμένων. Ἰδρυμα Γουλανδρὴ Χορν Ἀθῆνα 1983. Σελίδα 318

¹⁹ «*Τῶν τριῶν τοιγαροῦν ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν τριῶν Πατρός Ὑιοῦ καὶ Πνεύματος αὐτὴ ἡ λαμπρότης ἢ δε φύσις τῶν τριῶν ἐστὶ ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν τριῶν ἄπαγε τῆς δυσσεβείας*» Λόγος 4, Κατὰ Γρηγορά, 55

²⁰ *Εἰ δὲ εἶποιεν, ὅτι τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται, ἐροῦμεν, ὅτι, εἰ τῇ ἐνεργείᾳ πρόσωπον συνεισάγεται, κατὰ τὴν εὐλογον ἀντιστροφὴν καὶ τῷ προσώπῳ ἐνεργεία συνεισαχθήσεται, καὶ ἔσονται, ὡς περ τρία πρόσωπα ἢτοι ὑποστάσεις τῆς Ἁγίας Τριάδος, οὕτω καὶ τρεῖς ἐνεργεῖαι, ἢ ὡς περ μία ἡ ἐνεργεία, οὕτω καὶ ἓν πρόσωπον καὶ μία ὑπόστασις. Οἱ δὲ Ἅγιοι Πατέρες συμφώνως εἰρήκασιν τὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας.* Ἰωάννης Δαμασκηνός, *Ἐκδόσεις Ἀκριβῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, Ἐκδόσεις Πουρναρὰ Θεσσαλονίκη 1989 σελίς 280

²¹ «*Τὸ γάρ τῷ Υἱῷ καθ' ὑπόστασιν ἰδικῶς ἐνθεωρούμενον, Πατρί καὶ Πνεύματι καθ' ὑπόστασιν παντελῶς ἀκοινωνήτον*». Μάξιμος Ὁμολογητής, *Κεφάλαια Θεολογικά καὶ Πολεμικά*, Πατερικαὶ Ἐκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμας». Φιλοκαλία 15Α σελίς 38

Πατρός ανήκει μόνο σε αυτό και δεν κοινωνείται σε κανένα άλλο πρόσωπο. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα: υπάρχει ελευθερία στον Υίο και στο Πνεύμα; Και αν υπάρχει τί είδους ελευθερία είναι αυτή κτιστή ή άκτιστη; Αν είναι άκτιστη ποία θα είναι η διαφορά της ελευθερίας του Υιού ή της ελευθερίας του Πνεύματος από την ελευθερία του Πατρός; Μήπως με αυτό τον τρόπο σκέψεως προκύπτει η ανάγκη να διακριθούν τρεις ελευθερίες διαφορετικές στα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδος; Δεν πέφτουμε έτσι στον κίνδυνο της τριθείας; Και μάλιστα αν κανείς ισχυρίζεται ότι το ενιαίον του Θεού οφείλεται εις το πρόσωπο του Πατρός, αν στην Τριάδα οι διακρίσεις προηγούνται των ενώσεων, τότε ο ένας Θεός εξαφανίζεται. Και δεν σώζεται η κατάσταση αν αποδοθεί μόνο στον Πατέρα η αιτία της υπάρξεως του Υιού και του Πνεύματος. Και στην ελληνική μυθολογία ο Δίας είναι η αιτία των άλλων θεών, αλλά βέβαια οι αρχαίοι έλληνες δεν πίστευαν σ'έναν Θεό αλλά σε δώδεκα. Και ο Αδάμ είναι η αιτία της Εύας αλλά δεν συναποτελεί με τη Εύα έναν άνθρωπο.

Κατά δεύτερον αν μεταφερθεί στην Χριστολογία²² ο ίδιος τρόπος σκέψεως τότε πώς κατά τους Πατέρας και Οικουμενικές Συνόδους προκύπτει ότι το πρόσωπο του Υιού που εσαρκώθη διαθέτει δύο φύσεις- θεϊκή και ανθρωπίνη- καθώς και δύο φυσικές ελευθερίες, μία ανθρωπίνη και μία Θεϊκή; Γιατί σύμφωνα με το σκεπτικό του εκλιπόντος Μητροπολίτου η ελευθερία ανήκει στο πρόσωπο. Αλλά αν αυτό αληθεύει τότε και ο Χριστός θα είχε μία μόνο ελευθερία δηλαδή αυτή του Λόγου που εσαρκώθη και όχι δύο φυσικές, όπως ισχυρίζονται οι Πατέρες και οι οικουμενικοί σύνοδοι.

Βέβαια ο Σεβασμιώτατος Περγάμου δεν σταματά στην ελευθερία αλλά ξεκινώντας από αυτήν φτάνει και στην θέληση και πιστεύει ότι υπάρχει προσωπική θέληση του Πατρός: *“η εκκλησιολογία πρέπει να τοποθετείται μέσα στο πλαίσιο της τριαδικής θεολογίας. Πρέπει να αρχίσουμε με μία σαφή διάκριση των προσώπων στην Αγία Τριάδα, όπως με επιμονή τόνιζαν οι Καππαδόκες Πατέρες. Ο Πατήρ είναι άλλο πρόσωπο, διαφορετικό από τον Υιό, το ίδιο και το Άγιον Πνεύμα. Η Εκκλησία υπάρχει προπάντων, επειδή ο Πατήρ, ως διακριτό πρόσωπο, θέλει την ύπαρξή της. Είναι η πρωτοβουλία και η ευδοκία του Πατρός που οδηγούν την ύπαρξή της. Και όχι μόνο αυτό, αλλά είναι στον Πατέρα, ως πρόσωπο άλλο από τον Υιό, που θα οδηγηθεί τελικά η Εκκλησία, όταν ο Χριστός θα υποτάξει τα πάντα σ'αυτόν. Έτσι η Εκκλησία από την άποψη τόσο της προέλευσής της όσο και του προορισμού της είναι πάνω απ'όλα η Εκκλησία του Θεού (για την Αγία Γραφή ο Θεός είναι ο Πατήρ) πριν να είναι Εκκλησία του Χριστού ή Εκκλησία αυτού ή εκείνου του τόπου. Όπως πολύ σωστά έδειξε ο L. Cerfaux, εδώ και πολλά χρόνια, η πρώτη αρχική εικόνα της Εκκλησίας συσχετίζεται με την γενική του Θεού. Ίσως μέχρι εδώ όλοι συμφωνούμε σ'αυτό”*²³.

²² “Εί δέ λέγοιεν, ως περί τῆς Ἁγίας Τριάδος διαλεγόμενοι οἱ πατέρες οἱ ἅγιοι ἔφασαν· ὧν ἡ οὐσία μία, τούτων και ἡ ἐνέργεια, και ὧν διάφορος ἡ οὐσία, τούτων διάφορος και ἡ ἐνέργεια, καί ως οὐ χρή τά τῆς θεολογίας ἐπί τήν οἰκονομίαν μετάγειν, ἐροῦμεν· εἰ ἐπί τῆς θεολογίας μόνον εἴρηται τοῖς πατέραςιν, καί οὐκ ἔτι μετά τήν σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ο Ἰός τῶ Πατρί οὐδέ τῆς αὐτῆς ἔσται ουσίας”. Ιωάννης Δαμασκηνός. “Εκδοσις ακριβῆς ορθοδόξου πίστεως. Πατερικαί εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμας εκδοσις Πουρναρά 1989 σελίς 278

²³ Ιωάννης Ζηζιούλας. Α. Εκκλησιολογικά μελετήματα, Εκδοσις Δόμος. Αθίνα 2016 κεφ. «Το μυστήριον της Εκκλησίας στην Ορθόδοξη παράδοση» σελίδα 83.

Όντως ένας είναι ο Πατήρ, διακρίνεται από τον Υιό και το Πνεύμα, αλλά ξεχνά να αναφέρει ο Σεβασμιώτατος Περγάμου ότι κατά τους Καπαδόκες Πατέρες ένας είναι και ο Θεός. Μία είναι η φύση ή η ουσία. Επομένως η θέληση κατά τους Αγίους Πατέρες δεν είναι του προσώπου αλλά της φύσεως. Ο Πατήρ δεν θέλει καθό Πατήρ αλλά καθό Θεός (ουσία) και επειδή Θεός είναι ο Υιός, Θεός και το Πνεύμα η θέληση είναι φυσική και μία όπως πολύ σωστά διακηρύσσει ο Ιωάννης Δαμασκηνός. *Ο Θεός των όλων και Πατέρας θέλει καθό Πατήρ ή καθό Θεός. Αλλά αν θέλει καθό Πατήρ άλλο θα είναι το θέλημά του από τον Υιό. Γιατί ο Υιός δεν είναι Πατέρας. Αν όμως θέλει καθό Θεός, Θεός είναι και ο Υιός Θεός και το Πνεύμα το Άγιο. Άρα το θέλημα είναι χαρακτηριστικό φύσεως, δηλαδή φυσικό*²⁴.

Αυτή είναι η αποκάλυψη από εδώ ξεκινούν οι Πατέρες για να θεολογήσουν και όχι από ανθρώπινες κοινωνίες και σχέσεις για να δημιουργήσουν νέους οντολογικούς στοχασμούς! Αν ο Πατήρ είχε μία προσωπική θέληση τότε η θέληση του Πατρός θα ήταν διαφορετική από αυτήν του Υιού και του Πνεύματος, με άλλα λόγια θα υπήρχαν τρεις Θεοί με τρεις διαφορετικές θελήσεις στην θεολογία και όχι εις τρισυπόστατος Θεός· εις δε την χριστολογία επειδή η θέληση κατά τον Ζ. είναι δεμένη με το πρόσωπο τότε ο Λόγος που εσαρκώθη δεν θα διέθετε δύο φυσικές θελήσεις, μία ανθρωπίνη και μία θεϊκή, αλλά μία μόνο θέληση αυτή του προσώπου του Λόγου, όπως ισχυρίζοντο ο Σεβήρος και οι μονοθελήτες²⁵.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ: ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕΙΟΥ

Τα πρόσωπα σαν ελεύθερα που είναι, καθώς και οι προσωπικές διαφορές τους, σύμφωνα με τον εκλιπόντα Περγάμου προηγούνται της δήθεν *αναγκαστικότητας* της φύσεώς τους. Με άλλα λόγια καταργούν τη φύση οριστικά. Γιατί πλέον δεν την έχουν ανάγκη από την στιγμή που μόνα τους μπορούν να βρεθούν σε σχέση και να κοινωνήσουν. Νά γιατί ο Ζηζιούλας αναφέρεται συνεχώς σε προσωπική κοινωνία και σχέση. Φαντάζεται λοιπόν την

²⁴ Ιωάννης Δαμασκηνός. *Εκδόσεις ακριβής ορθοδόξου πίστεως*. Πατερικαι εκδόσεις Γρηγόριος Παλαμας εκδοσις Πουρναρά 1989 σελ. 266

²⁵ “Θεός γάρ ὑπάρχων, τέλειος και ἄνθρωπος τέλειος ο αὐτός, καθ’ ἑκάτερον ὧν ὑπῆρχεν ὑπόστασις, φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος. Εἰ δέ καθ’ ἑκάτερον ὧν ὑπῆρχεν ὑπόστασις φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος, δῆλον ὅτι μετὰ τῶν φύσεων, ὧν ὑπόστασις ἦν, και τὰς οὐσιώδεις αὐτῶν καὶ συστατικὰς ἐνεργείας εἶχεν, ὧν αὐτός ἐνωσις ἦν, ἑαυτῷ προσφυῶς ἐνεργῶν, καὶ οἷς ἐνήργει πιστούμενος, τὴν τῶν ἐξ’ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπαρ ὑπῆρχεν, ἀλήθειαν. Εἷς οὖν ἐκ δύο φύσεων ο Χριστός, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, μονογενῆς Λόγος και Υἱός καὶ Κύριος τῆς δόξης, ἐν αἷς γνωρίζεται καὶ αἷς ἀληθῶς ὑπάρχων πιστεύεται, δύο τε φυσικάς καὶ γενικάς, καὶ τῶν ἐξ’ ὧν ἦν συστατικὰς κινήσεις, ἡγουν ἐνεργείας ἔχων, ὧν ἀποτελέσματα τα κατὰ μέρος ἦν ἐνεργήματα, ἐξ’ αὐτοῦ τε προβαλλόμενα και ὑπ’ αὐτοῦ τελειούμενα, χωρὶς τομῆς τῶν ἐξ’ ὧν ὑπῆρχε καὶ οἰασοῦν δίχα συγχύσεως.” Μάξιμος Ομολογητής. *Κεφάλαια Θεολογικά και Πολεμικά*, Πατερικαὶ Εκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμας». Φιλοκαλία 15 Α σελίς 44-46

Εκκλησία σαν μία κοινωνία-πλέγμα σχέσεων διακριτών προσώπων το καθένα με το δικό του γνωμικό θέλημα, τα οποία για να κοινωνήσουν έχουν ανάγκη ενός πρώτου, εικονίζοντας έτσι την Παναγία Τριάδα²⁶ που, κατά τον ίδιο, είναι προσωπική σχέση και κοινωνία υπό του πρώτου²⁷ ο οποίος είναι ο Πατήρ. *“Η καινούργια ταυτότητα, που δινόταν εκ του Πνεύματος αποκτούσε υπόσταση μέσα από την ενσωμάτωση στο σώμα του Χριστού στην Εκκλησία, μέσα από ένα πλέγμα σχέσεων. **Οι σχέσεις αυτές ήταν ταυτόσημες με την σχέση του Χριστού προς τον Πατέρα.**”²⁸ Για τον λόγο αυτό το βάπτισμα ισοδυναμούσε με υιοθεσία... Παρόμοια αυτή η ταυτότητα συνεπαγόταν κοινωνικές σχέσεις που αποκτούσαν μέσα στην κοινότητα της Εκκλησίας και δι’ αυτής, και όχι μέσω της βιολογικής οικογένειας ή του κράτους. Μία από τις θεμελιώδεις συνέπειες του βαπτίσματος ήταν ότι ο νέος άνθρωπος δεν θα είχε τον Πατέρα του στη γή αλλά στους ουρανούς (Ματθ 23,9) και ότι οι αδελφοί του θα ήταν μέλη της Εκκλησίας. Επίσης δεν θα ήταν πολίτης της γης, αλλά του ουρανού (Φίλιπ 3,20) εφ’ όσον η πόλις του θα ήταν η μέλλουσα Βασιλεία. (Εβρ 13,14). Έτσι θα ήταν ξένος σε τούτη την γή. Αυτό ήταν το υπαρξιακό νόημα του βαπτίσματος ως θανάτου του παλαιού ανθρώπου και ως γέννηση του νέου εσχατολογικού ανθρώπου. Η δικιμασία του ήταν βασική εκκλησιολογική και όχι ηθική ή ψυχολογική, όπως συχνά νομίζεται. Η πνευματικότητα είχε να κάνει με την απόκτηση νέων σχέσεων και μέσω αυτών μιάς νέας ταυτότητας, **εφ’ όσον οι ταυτότητες, είτε αυτές είναι βιολογικές, είτε κοινωνικές, είτε πνευματικές πάντα πηγάζουν μέσα από σχέσεις.**”^{29 30} Από αυτήν την*

²⁶ Ευτυχώς που οι εικονοκλάστες δεν γνώριζαν τότε από τους ορθοδόξους της εποχής αυτών, αυτόν τον εικονισμό που εικάζει ο Ζ., διαφορετικά δεν θα είχαν επιτεθεί ποτέ κατά των εικόνων (ο Χριστός κατ’ αυτούς δεν εικονίζεται) αλλά κατά των ορθοδόξων οι οποίοι - σαν γνήσιοι οπαδοί του Ζ. - θα πίστευαν ότι η ευχαριστιακή σύναξη εικονίζει τις Άκτιστες υποστάσεις της Παναγίας Τριάδος!

²⁷ Στην θεότητα δεν μπορεί κατά τους Πατέρας να υπάρχει ένας πρώτος. Όταν στην κτιστή γλώσσα χρησιμοποιούμε την λέξη πρώτος αμέσως συνακολουθεί ο δεύτερος και ο τρίτος. Κατ’ αυτόν τον τρόπο όμως η Άκτιστος Παναγία Τριάς υποβιβάζεται εις κτίσμα όπως πολύ σωστά παρατηρεί ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος: *“Ένα μεν Θεόν ειδώς, εν Τριάδι προσκυνούμενον, τρία δέ εις μίαν θεότητα συναγόμενα· και οὔτε τῶ ενι Σαβελλίζων, οὔτε τοις τρισιν Αρειανίζων, ἢ τῶ κατατέμνειν ανίσοις αλλοτρότησιν, ἢ μεγέθους ἢ φύσεως. Οὐ γαρ ἕκαστον ακατάληπτον καί υπέρ την ἡμετέραν επίνοια, πῶς ενταῦθα το υπεραῖρον ἢ νοηθήσεται, ἢ δογματιθήσεται; Ποῦ δε μετρεῖται το ἀπειρον, ἴν’ ὃ τῶν περατουμένων εστί, τοῦτο πάθη θεότης, βαθμοῖς μετρομένη καί υποβάσειν”* (PG 35 1005 ΙΣ’ Β)

²⁸ Η σχέση Πατρότητας και υιότητας στον Θεόν είναι άρρητος και ακατανόητος κατά τους Πατέρας

²⁹ Η σχέση δίνει μία ταυτότητα κατά τον Ζ., όχι η φύση. (Όταν οι Πατέρες αναφέροντο εις φύσιν εννοούσαν ότι δεν υπάρχει φύσις ανυπόστατος.) Δηλαδή το ότι ο Γιώργος είναι άνθρωπος, ανήκει στην ανθρωπίνη φύσιν αυτό κατά τον Ζ. δεν του δίνει καμμία ταυτότητα. Η σχέση που θα έχει ο Γιώργος με τον δείνα ίππο για παράδειγμα ή με άλλους ανθρώπους, αυτές θα του δώσουν ταυτότητα κατά τον Ζ.. Ποία όμως; Το ότι ο Γιώργος δεν είναι ίππος σημαίνει ταυτότητα; Το ότι ο Γιώργος αγόρασε τον δείνα ίππον σημαίνει και

φιλοσοφική αντιπατερική αντίληψη, την οντολογία του προσώπου, εκπηγάξει η ευχαριστιακή εκκλησιολογία: “Πρέπει να έχουμε υπ’ όψη μας αυτό το υπόβαθρο, ώστε να καταλάβουμε την σπουδαιότητα της Ευχαριστίας για την χριστιανική πνευματικότητα. Η Ευχαριστία κατανοήθηκε στους πρώτους αιώνες **ως το γεγονός** που συγκέντρωνε τον διασκορπισμένο λαό του Θεού επί το αυτό, προκειμένου όχι μόνο να γιορτάσουν, αλλά επίσης να αποτελέσουν την εσχατολική μεσσιανική κοινότητα εδώ και τώρα. Μ’ αυτή την έννοια, η Ευχαριστία ήταν το κατ’ εξοχήν πνευματικό γεγονός, γιατί ήταν η εσχατολογική πραγματικότητα φανερωμένη μέσα στην ιστορία, η πρόγευσή της μέσα στην ιστορία. Οι βαπτισμένοι οδηγούνταν σ’ αυτήν την κοινότητα, προκειμένου να πάρουν τη θέση τους σ’ αυτήν, πράγμα που συνεπαγόταν το προνόμιο να μπορούν να αποκαλούν τον Θεό Πατέρα - **αποκτώντας την υιότητα που ο Χριστός είχε ανέκαθεν**³¹ και ταυτόχρονα το προνόμιο να αποκαλούν τα άλλα μέλη της Εκκλησίας αδελφούς και να μοιράζονται με αυτούς τον αιώνιο προορισμό. Η Ευχαριστία πρόσφερε θετικά εκείνο που το βάπτισμα σήμαινε αρνητικά: ο θάνατος της παλαιάς βιολογικής ταυτότητας αντικαθίστατο από την γέννηση της νέας ταυτότητας, η οποία δινόταν στην ευχαριστιακή κοινότητα. Εφ’ όσον η παλαιά βιολογική ταυτότητα βασίζεται στην φυσική αναγκαιότητα, οδηγεί στον θάνατο. **Ενώ η νέα ταυτότητα που δίνεται στην Ευχαριστία – βασισμένη σε νέες και αθάνατες σχέσεις, πάνω απ’ όλα στην αιώνια υική σχέση ανάμεσα στον Πατέρα και στον Υιό**, η οποία δινόταν ως δάνειο στον χριστιανό κατά το βάπτισμα παρέχει αιώνια ζωή. Η Ευχαριστία είναι αιώνια ζωή, πρωτίστως επειδή προσφέρει αυτό το πλέγμα των σχέσεων, το οποίο συνάγεται μία αιώνια ταυτότητα. Να ανήκει κανείς στην κοινότητα της ευχαριστίας ισοδυναμεί επομένως, με την απόκτηση της αιώνιας ζωής.³² Η πνευματικότητα σ’ αυτήν την ευχαριστιακή συνάφεια αποκτά οντολογικό και όχι απλώς ηθικό ή ψυχολογικό περιεχόμενο. Δεν πρόκειται απλώς για **βελτίωση της ανθρωπίνης φύσεως**³³ ή για βελτίωση του τρόπου

αυτό ταυτότητα; καθώς και το ότι ο Γιώργος είναι Έλληνας ή φίλος του Ιωάννου και σύζυγος της Άννας;

³⁰ Ιωάννης Ζηζιούλας, *Α. Εκκλησιολογικά μελετήματα*, Εκδοσεις Δόμος. Αθίνα 2016. Άρθρο. «Η Εκκλησία ως σώμα Χριστού» Κεφ. “Το βάπτισμα και η ευχαριστία» σελίς 153

³¹ Αν ο κάθε πιστός αποκτήσει την υιότητα που είχε ανέκαθεν ο Υιός τούτο σημαίνει ότι ούτος δεν είναι πλέον μονογενής. Το κάθε πρόσωπον κατά τον Ζ. μπορεί στην ευχαριστιακή κοινότητα να αποκτήσει την υποστατική ιδιότητα που ο Υιός είχε ανέκαθεν! Πόσους Υιούς λοιπόν θα έχει ο Πατήρ;

³² Η αιώνια ζωή κατά τον Ζ. σημαίνει ότι το κάθε ανθρώπινο κτιστό πρόσωπο αποκτά τις αθάνατες σχέσεις πατρότητος και Υιότητος. Μήπως στην πραγματικότητα το Άγιον Πνεύμα δεν εκπορεύεται εκ του Πατρός μόνον αλλά και εκ του Υιού όπως ισχυρίζονται οι Λατίνοι και εκ κάθε ανθρωπίνου προσώπου από την στιγμή που το κάθε ανθρώπινο πρόσωπο εισήλθε στην Πατρότητα και Υιότητα και όπως θα πει παρακάτω κατέχει το Άγιον Πνεύμα;

³³ Η ανθρωπίνη φύση που χάρισε ο Θεός στον άνθρωπο και που κατά τον Μάξιμο τον ομολογητή είναι γεμάτη από αρετές, χρειάζεται βελτίωση; Κάτι λοιπόν ξέχασε να μας

δράσης και συμπεριφοράς της μέσω ηθικών επιτεύξεων και αρετής· δεν είναι απλώς μία ψυχολογική εμπειρία των καρπών του Πνεύματος, όπως της ειρήνης της χαράς της υπομονής κ.λπ. Είναι πάνω απ' όλα ταυτόσημη με την υπέρβαση του θανάτου μέσα από την απόκτηση μίας νέας ταυτότητας βασισμένη σε νέες σχέσεις, οι οποίες είναι ταυτόσημες με την σχέση Πατέρα και Υιού στην Αγία Τριάδα... **Η Πνευματικότητα ως η κατοχή του Πνεύματος σημαίνει πάνω απ' όλα συμμετοχή στην ίδια υιότητα που έχει ο Ιησούς Χριστός, μια σχέση με τον Θεό, η οποία προσφέρει μία αθάνατη αιώνια ταυτότητα.**³⁴ Η ιδιότητα του μέλους της Εκκλησίας ως του σώματος εκείνων που μέσω του βαπτίσματος και της Ευχαριστίας απέκτησαν μία τέτοια ταυτότητα, ήταν πηγή της αληθινής πνευματικότητας. Η Πνευματικότητα είναι εκκλησιαστική και όχι ατομική εμπειρία. Η Εκκλησία ως εικόνα ή το σημείο της εσχατολογικής κοινότητας πρόσφερε μέσω της Ευχαριστίας την πρόγευση της αιώνιας ζωής, παρέχοντας στους πιστούς ένα πλέγμα σχέσεων που θα τους έδινε μια αθάνατη αιώνια ταυτότητα, καθώς επίσης και την εμπειρία μίας ζωής στην οποία όλες οι φυσικές και κοινωνικές διαιρέσεις που συνεπάγονταν την διάλυση και τον θάνατο θα υπερβαίνονταν μέσα στην ενότητα του σώματος του Χριστού..."³⁵

ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΩΣ ΑΙΡΕΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΣΚΗΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΑΣ

Όπως γίνεται αντιληπτό η ευχαριστική εκκλησιολογία που ενάπτυξε εν ζωή ο Σεβασμιώτατος Περγάμου η οποία στηρίζεται όπως είδαμε στην αντιπατερική οντολογία του προσώπου δεν μπορεί ποτέ να ανεχθεί την άσκηση των αναχωρητών που προσπαθούν να καταργήσουν το γνωμικό θέλημα - το θέλημα δηλαδή που ανήκει στο πρόσωπο, το οποίο αποτελεί την παρα φύσιν φορά του φυσικού θελήματος-. Με αυτόν τον τρόπο ο χριστιανός, ο μοναχός καταργεί ουσιαστικά οριστικά και αμετάκλητα το γνωμικό θέλημα και κινείται κατά το φυσικό θέλημα το οποίο είναι κοινό για όλους τους ανθρώπους. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι καταργώντας το γνωμικό θέλημα και ακολουθώντας το φυσικό, ο μοναχός όπως και ο κάθε χριστιανός που ασκείται, ακολουθεί τον Χριστό, επειδή ο Χριστός προσέλαβε ανθρωπίνη φύσιν άνευ γνωμικού θελήματος. Ένας ο Χριστός, δύο οι φύσεις,- θεϊκή και ανθρωπίνη- δύο και τα φυσικά θελήματα. Όπως με τον ίδιο τρόπο δεν μπορεί να ανεχθή τον ισχυρισμό ότι δεν αρκεί η *σύναξις επί το αυτό*

δωρίσει ο Θεός, κατά τον Σεβασμιώτατον Περγάμου, που θα χρειασθεί να το αποκτήσουμε δια της ασκήσεως.

³⁴ Κατοχή του Αγίου Πνεύματος τι να σημαίνει άραγε; Ότι το Άγιον Πνεύμα ως πρόσωπον είναι υπό κατοχή των προσώπων που βρίσκονται μέσα στις αθάνατες, -και κατά τους Πατέρας ακατανόητες, αμέθεκτες,- σχέσεις Πατρότητας και Υιότητας; Ή ακόμη χειρότερα κατέχεται εκ του πρώτου της ευχαριστιακής συνάξεως και είναι υποχρεωμένο να πεμφθεί όπου ο πρώτος επιθυμεί αποφεύγοντας να πνεύσει όπου το ίδιον θέλει, δηλαδή με την κοινή και μία θέληση της Παναγίας Τριάδος;

³⁵ Ιωάννης Ζηζιούλας: "Α. Εκκλησιολογικά μελετήματα.» Εκδοσεις Δόμος. Αθίνα 2016. Άρθρο. Η Εκκλησία ως σώμα Χριστού, Κεφ. "Το βάπτισμα και η ευχαριστία» σελίς 153-155

για να δημιουργηθεί η Εκκλησία αλλά χρειάζεται πρωτίστως η ορθοδοξία και η ορθοπραξία.

Ο εκλιπών Μητροπολίτης Περγάμου όμως σε αντίθεση με την Πατερική παράδοση, εικάζει ότι κατά την πτώση ο άνθρωπος έγινε άτομο: ένα κλειστό υποκείμενο σε μία φύση αδύνατο να βρεθεί σε πλέγμα σχέσεων. Φέρει την εντύπωση ότι η άσκηση είναι “βελτίωση της ανθρωπίνης φύσεως ή βελτίωση του τρόπου δράσης και συμπεριφοράς της μέσω ηθικών επιτεύξεων και αρετής· απλώς μία ψυχολογική εμπειρία των καρπών του Πνεύματος, όπως της ειρήνης της χαράς της υπομονής κ.λπ.”³⁶ Έτσι ο αναχωρητής της ερήμου ως μεμονωμένο άτομο μακριά από τον κόσμο προσπαθώντας να θεραπεύσει την φύση του από την αμαρτία παραμένει αιχμαλωτισμένο στην αναγκαιότητα της φύσεώς του και δεν μπορεί να βρεθεί σε πλέγμα σχέσεων, να γίνει δηλαδή πρόσωπον. Κατ’ αυτόν τον τρόπο η *ασκητική εκκλησιολογία* -όπως την αποκαλεί- στηρίζεται στους αντίποδες της “Εκκλησίας” και κανένας αναχωρητής - ασκητής δεν μπορεί να ανήκει στην «Εκκλησία» από την στιγμή που δεν μπορεί να βρεθεί σε προσωπική κοινωνία και σχέση μέσω της ευχαριστίας και του πρώτου. Αυταπατάται λοιπόν όποιος πιστεύει ότι μπορεί να υπάρξει σωτηρία άνευ επισκόπου: όπως ακριβώς την ίδια αυταπάτη έτρεφαν πρωτίστως οι Άγιοι Προπάτορες, η Παναγία, ο Μέγας Αντώνιος, η Μαρία η Αιγυπτία, ο Συμεών ο νέος Θεολόγος, ο Γρηγόριος Παλαμάς και πλήθος άλλων αγίων Πατέρων. *Το συστατικό γεγονός της υποστάσεως είναι αναπόφευκτα συνδεδεμένον με το φυσικόν ένστικτον, με μίαν ορμήν δεδομένην και «ανεξέλεγκτον» από την ελευθερίαν. Έτσι το πρόσωπον ως «όν» υφίσταται όχι ως ελευθερία αλλ’ ως ανάγκη. Το αποτέλεσμα είναι ότι δεν έχει την δυνατότητα να βεβαιώσει την υπόστασίν του με απόλυτον οντολογικόν ελευθερίαν, όπως την περιγράψαμε ενωρίτερα: εάν επιχειρήση να αναγάγη την ελευθερίαν εις το οντολογικόν απόλυτόν της θα αντιμετωπίση τον κίνδυνο του μηδενισμού. Το δεύτερον πάθος είναι φυσική συνέπεια του πρώτου. Εις το πρώτον στάδιον θα μπορούσε να ονομασθῆ το πάθος του ατομικισμού, της διαστάσεως της υποστάσεως. Τελικά όμως ταυτίζεται με το έσχατον και μέγιστον πάθος του ανθρώπου, με την διάστασιν της υποστάσεως, τον θάνατον. Η βιολογική σύστασις της υποστάσεως του ανθρώπου δεσμευμένη εις την βάσιν της με την αναγκαιότητα της «φύσεως» της, καταλήγει εις την διαίωησιν της «φύσεως» αυτής με την δημιουργία σωμάτων, δηλαδή υποστατικών ενότητων που βεβαιώνουν την ταυτότητά τους ως διάστασιν από τας άλλας ενότητας ή υποστάσεις. Το σώμα που γεννάται ως βιολογική υπόστασις, ενεργεί ως φρούριον κάποιον εγώ ως νέον «προσωπείον» που εμποδίζει την υπόστασιν να γίνει πρόσωπον, να βεβαιωθῆ δηλαδή ως αγάπη και ελευθερία. Το σώμα τείνει εις το πρόσωπον αλλά οδηγεί εις το άτομον. Αποτέλεσμα αυτής της καταστάσεως είναι το ότι δια να βεβαιώση πλέον ο άνθρωπος την υπόστασίν του, δεν χρειάζεται την σχέσιν (την οντολογικόν και όχι απλώς ψυχολογική) με τους γονείς του: αντιθέτως η διακοπή της σχέσεως αυτής αποτελεί προϋπόθεσιν της αυτοβαιβεώσεώς του”.*³⁷

³⁶ Βλέπε άνωθεν σελίδα 9

³⁷ <http://antifono.gr/> Published: Monday, 11 October 2010. 08:00

ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΕΙΑΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΙΣΧΥΡΙΖΟΝΤΑΙ ΟΤΙ Η ΦΥΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

Είμαστε όμως σίγουροι ότι αυτό που διατύπωσε με πομπώδη τρόπο ο Σεβασβιώτατος Περγάμου δεν το είχαν διανοηθεί και διατυπώσει αιρετικοί στον παρελθόν; Όντως οι αρειανοί για παράδειγμα, πίστευαν, ερμηνεύοντας όπως νόμιζαν τον Αριστοτέλη, ότι: *πάν φυσικόν πάντως καί ήναγκασμένον*, ότι δηλαδή η φύση είναι αναγκαστική, σε υποχρεώνει να είσαι αυτό που είσαι και η φύση κινείται πάντοτε με αυτόν τον τρόπο. Και γιατί λοιπόν εκμεταλλεόντουσαν έτσι τον Αριστοτέλη; Επειδή ήθελαν να αποδείξουν ότι ο μόνος άκτιστος είναι ο Πατέρας και ότι ο Υιός και το Πνεύμα είναι δημιουργήματα του Θεού, δηλαδή προϊόντα της Θείας θελήσεως, όπως ακριβώς είμαστε εμείς οι άνθρωποι. Ο Πατέρας, σύμφωνα με αυτούς, ήθελε να γεννήσει τον Υιόν και τον γέννησε με την θέλησή Του. Επομένως ο Υιός, ως προϊόν, είναι ένα κτίσμα και δεν έχει άκτιστη φύση. Γιατί η θέληση, όπως είδαμε, είναι μία άκτιστη ενέργεια του ακτίστου Πατρός και παράγει κτίσματα. Οι ορθόδοξοι όμως έλεγαν ότι ο Υιός δεν είναι προϊόν της θελήσεως, αλλά της φύσεως του Πατρός. Δηλαδή ο Πατήρ τον γεννάει *κατά φύσιν (φυσικά)* και όχι από την θέλησή Του. Από την μοναδική κοινή θέληση του Πατρός και των άλλων δύο προσώπων, πηγάζει ο ορατός και αόρατος κόσμος. Άλλο λοιπόν για τους ορθοδόξους σήμαινε το ρήμα γεννώ και άλλο το ποιώ. Το γεννώ είναι υποστατικό ιδίωμα ακοινώνητο του Πατρός, το ποιώ όμως είναι ενέργεια και ανήκει και στα τρία πρόσωπα γιατί ανήκει στα κοινά, που έχουν στον ίδιο βαθμό και τα τρία πρόσωπα της Παναγίας Τριάδος.

Οι Αρειανοί όμως όταν άκουσαν από τους ορθοδόξους να λένε ότι ο Πατήρ γεννά τον Υιόν *κατα φύσιν (φυσικά)* και Αυτός δεν είναι αποτέλεσμα της θελήσεως του Πατρός, σκανδαλίστησαν και αντέδρασαν ως εξής. Αφού λοιπόν δεν είναι προϊόν της θελήσεως ο Υιός, ο Πατέρας, έλεγαν, είναι αναγκασμένος από την φύση Του να Τον γεννά. Επομένως το *κατα φύσιν* γι αυτούς ήτανε συνώνυμο με το κατ' ανάγκην. Δηλαδή *πάν φυσικόν πάντως καί ήναγκασμένον*. Νομίζοντας ότι με αυτόν τον τρόπο σκέψης θα στριμώξουν τους ορθοδόξους, έκαναν μια δύσκολη ερώτηση: πώς ο Πατήρ γεννά τον Υιόν; άραγε επειδή Τον θέλει; Ή μήπως Τον γεννάει φυσικά; Αν απαντούσε κάποιος επειδή Τον θέλει θα του απαντούσαν: άρα ο Υιός είναι προϊόν της θελήσεως, δηλαδή κτίσμα, τον έκτισε ο Πατήρ πριν από όλους τους αιώνες και βέβαια υπήρχε χρόνος που υπήρχε ο Πατήρ άνευ του Υιού (*ἦν ποτέ ὄτε οὐκ ἦν*). Αν απαντούσε κάποιος ότι Τον γεννά φυσικά, γιατί δεν υπήρχε ποτέ καιρός που υπήρχε ο Πατήρ άνευ του Υιού (*οὐκ ἦν ποτέ ὄτε οὐκ ἦν*), τότε θα του έλεγαν. Άρα είναι αναγκασμένος να Τον γεννά χωρίς να Τον θέλει, απλώς η φύση Του Τον αναγκάζει να Τον γεννήσει. Σ' αυτήν την δύσκολη ερώτηση πρώτος απάντησε ο μέγας Αθανάσιος, με πολύ αποτελεσματικό τρόπο και αυτήν την απάντηση την συναντάμε σ' όλους βέβαια τους Πατέρες: *επειδή αυτός είναι φυσικός Υιός και όχι κατά θέληση, μήπως νομίζετε ότι είναι Υιός αθέλητος από τον Πατέρα και, είναι Υιός μη θέλοντος του Πατρός; όχι βέβαια! Αντιθέτως είναι Υιός επιθυμητός και αποδεκτός από τον Πατέρα και, όπως αυτός λέγει, ο Πατήρ αγαπά τον Υιόν και όλα τα δείχνει σ' αυτόν. Και όπως ο Πατήρ δεν άρχισε να είναι καλός από θέληση και είναι καλός όχι ενάντια στην θέληση και πρόθεση Του, έτσι και ο Υιός δεν άρχισε να υπάρχει από θέληση, δεν υπάρχει όμως παρά τη θέληση, ούτε ενάντια στην πρόθεσή Του. Γιατί όπως επιθυμεί την δική Του ουσίαν έτσι και ο Υιός ομοούσιος*

Αυτού, δεν είναι ανεπιθύμητος εις Αυτόν. Τον θέλει και τον αγαπά ο Πατήρ τον Υιόν και το θέλειν του Θεού, κάποιος αν σκέφτεται με ευσέβεια, δεν πρέπει να το εννοήσει χωρίς βούληση. Και βέβαια ο Υιός αγαπήθηκε και θελήθηκε με την ίδια θέληση από τον Πατέρα που και αυτός ο ίδιος αγαπά και θέλει και τιμά τον Πατέρα, και μία είναι η θέληση του Πατρός και του Υιού. Έτσι λοιπόν πρέπει να θεωρήσουμε τον Πατέρα εν τω Υιω. **Κανέννας λοιπόν δεν πρέπει να νομίζει ότι η θέληση στον Θεό προηγείται από την φύση, σύμφωνα με τον Ουαλεντίνον. Ασφαλώς δεν υπάρχει τίποτε ενδιάμεσο μεταξύ Πατρός και Υιού δηλαδή κάτι σαν θέληση. Γιατί βέβαια θα ήταν τρελλός αυτός που εισάγει μεταξύ Πατρός και Υιού θέληση και σκέψη.**³⁸

Δηλαδή ο Μέγας αυτός Πατήρ μας λέει ότι η φύση δεν είναι αναγκαιότητα και εξηγεί το γιατί. Κατά τον Μεγα Αθανασιο, ο αυθορμητισμός της φύσεως δεν ελέγχεται ούτε καθορίζεται από τη θέληση, αλλά υπέρκειται της θελήσεως. Έτσι ο Πατήρ, ο Υιός και το Πνεύμα είναι αγαθοί, όχι γιατί το διάλεξαν και το θέλησαν αλλά επειδή αυθορμήτως, ανάρχως και ελευθέρως η φύση τους εκδηλώθηκε έτσι,³⁹ γι' αυτό ακριβώς και δεν υπάρχει αναγκαιότητα ούτε στον Θεό, ούτε στον άνθρωπο. Και βέβαια δεν υπάρχει καμμιά ενδιάμεση θέληση, ακριβώς γιατί η φύση είναι αυθόρμητη, αλλά ο αυθορμητισμός αυτός της φύσεως, δεν είναι ούτε κατά της θελήσεως, ούτε και ακούσιος⁴⁰.

³⁸ Μέγας Αθανάσιος Κατά Αρειανῶν III (PG 26 , 461-464, 66 C-A) «Ἀρ' οὖν ἐπεὶ φύσει καὶ μὴ ἐκ βουλήσεως ἐστὶν ὁ Υἱός, ἤδη καὶ ἀθέλητος ἐστὶ τῷ Πατρὶ, καὶ μὴ βουλομένου τοῦ Πατρός ἐστὶν ὁ Υἱός; Οὐ μὲνοῦν ἀλλὰ καὶ βουλούμενος ἐστὶ ὁ Υἱός παρὰ τοῦ Πατρός καὶ, ὡς αὐτός φησὶν, Ὁ Πατήρ φιλεῖ τὸν Υἱόν καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ. Ὡς γὰρ τὸ εἶναι ἀγαθός οὐκ ἐκ βουλήσεως μὲν ἤρξατο, οὐ μὴ ἀβουλήτως καὶ ἀθέλητως ἐστὶν ἀγαθός· ὁ γὰρ ἐστὶ, τούτου καὶ θελητόν ἐστὶ αὐτῷ· οὕτω καὶ τὸ εἶναι τὸν Υἱόν, εἰ καὶ μὴ ἐκ βουλήσεως ἤρξατο, ἀλλ' οὐκ ἀθέλητον, οὐδὲ παρὰ γνώμην ἐστὶ αὐτῷ. Ὡσπερ γὰρ τῆς ἰδίας υποστάσεως ἐστὶ θελητής, οὕτω καὶ ὁ Υἱός ἴδιος ὢν αὐτοῦ τῆς οὐσίας, οὐκ ἀθέλητος ἐστὶ αὐτῷ. Θελέσθω καὶ φιλείσθω τοίνυν ὁ Υἱός παρὰ τοῦ Πατρός· καὶ οὕτω τὸ θέλειν καὶ τὸ μὴ ἀβούλητον τοῦ Θεοῦ τις εὐσεβῶς λογιζέσθω. Καὶ γὰρ ὁ Υἱός τῇ θελήσει ἡ θέλεται παρὰ τοῦ Πατρός, ταύτη καὶ αὐτός αγαπᾷ καὶ θέλει καὶ τιμᾷ τὸν Πατέρα· καὶ ἔν ἐστὶ θέλημα τὸ ἐκ Πατρός ἐν Υἱῷ, ὡς καὶ ἐκ τούτου θεωρεῖσθαι τὸν Υἱόν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ τὸν Πατέρα ἐν τῷ Υἱῷ. Μὴ μέντοι κατὰ Οὐαλεντίνον προηγουμένην τις βούλησιν ἐπεισαγέτω· μηδὲ μέσον τις ἑαυτὸν ὠθήτω τοῦ μόνου Πατρός πρὸς τὸν μόνον Λόγον, προφάσει τοῦ βουλευέσθαι. Μαίνοιτο γὰρ ἂν τις μεταξύ τιθεὶς Πατρός καὶ Υἱοῦ βούλησιν καὶ σκέψιν”

³⁹ “Ὁμοιον γάρ ὡς εἰ ἐλέγετο. Ἡδύνατο καὶ μὴ εἶναι ἀγαθός ὁ Πατήρ. Ἀλλ' ὡσπερ ἀγαθός αἰεὶ καὶ τῇ φύσει, οὕτως αἰεὶ γεννητικὸς τῇ φύσει ὁ Πατήρ.” Μέγας Αθανάσιος Κατά Αρειανῶν III (PG 26 , 464, 66 B)

⁴⁰ “Ὡς γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπαυγάσματος ἂν τις εἴποι καὶ τοῦ φωτός, ὅτι τὸ ἀπαύγασμα οὐκ ἔχει μὲν βούλησιν προηγουμένην ἐν τῷ φωτὶ· ἐστὶ δε φύσει αὐτοῦ γέννημα θελόμενον παρὰ τοῦ φωτός τοῦ καὶ γεννήσαντος αὐτό, οὐκ ἐν σκεψεί βουλήσεως, ἀλλὰ φύσει καὶ ἀληθείᾳ· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ ὀρθῶς ἂν τις εἴποι, ὅτι ὁ Πατήρ αγαπᾷ καὶ θέλει τὸν Υἱόν καὶ ὁ Υἱός αγαπᾷ καὶ θέλει τὸν Πατέρα”. Μέγας Αθανάσιος Κατά Αρειανῶν III (PG 26 , 464, 66 C)

Συνεχίζοντας ο μέγας αυτός Πατήρ, τονίζει, με ιδιαίτερο τρόπο, ότι κοινή και μία είναι η αγάπη του Πατρός και του Υιού. Επειδή λοιπόν είναι μία η θέληση και η αγάπη, με την ίδια θέληση και αγάπη που ο Πατέρας αγαπά και θέλει τον Υιόν με την ίδια θέληση και ο Πατήρ αγαπιέται και θέλεται από τον Υιόν. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι στην Παναγία Τριάδα δεν υπάρχει ο ερών και ο ερώμενος, δηλαδή αυτός που αγαπάει και αυτός που αγαπιέται. Αλλά, επειδή η αγάπη είναι κοινή και μοναδική, με την ίδια αγάπη που ο Πατήρ αγαπάει τον Υιόν και το Πνεύμα με την ίδια αγάπη αγαπιέται και από τους δύο⁴¹. Δεν υπάρχει λοιπόν καμιά αμοιβαιότητα στην Παναγία Τριάδα: γι' αυτό είναι ένας ο Θεός με τρία πρόσωπα που τα πάντα τα έχουν κοινά, εκτός από τα ακοινωνήτα υποστατικά ιδιώματα. Δηλαδή η φύση είναι αυθόρμητη, αυτεξούσια (με ελευθέρα θέληση) και εκούσια.

Αργότερα άλλοι πατέρες της εκκλησίας θα επαναλάβουν αυτήν την απάντηση του μεγάλου Αθανασίου και θα καταλήξουν ότι: *όχι μόνο η θεία και άκτιστη φύση είναι απαλλαγμένη από αναγκασμό, αλλά και η νοερά και κτιστή. Και αυτό είναι φανερό. Γιατί αφού ο Θεός είναι κατά φύση αγαθός κατά φύση δημιουργός και κατά φύση Θεός, όλα αυτά δεν υπόκεινται στην ανάγκη. Άλλωστε ποιός θα μπορούσε να εισαγάγει στον Θεό αυτή την ανάγκη;*⁴² και ο Μάξιμος ο ομολογητής λέει: *αν το φυσικό ήταν αναγκασμένο τότε και ο Θεός που φυσικά είναι Θεός, φυσικά αγαθός και φυσικά δημιουργός, θα ήταν αναγκασμένος να είναι Θεός και αγαθός και δημιουργός. Επομένως αν κάποιος απλώς διανοηθεί να πει ποτέ κάτι τέτοιο αυτό συνιστά εσχάτη βλασφημία, γιατί ποιός θα μπορούσε να εισαγάγει στον Θεό αυτήν την ανάγκη;... βέβαια ο μακάριος Κύριλλος, στο τρίτο κεφάλαιο προς τις μέμψεις του Θεοδώρητου, μας απάλλαξε από περιττά πράγματα διασαφηνίζοντας με μεγάλη ακρίβεια ότι κανένα φυσικό δεν είναι ακούσιο στην νοερή φύση*⁴³. Και όποιος θέλει να μάθει περί τούτου *ας πάρει να διαβάσει αυτό το κεφάλαιο.*⁴⁴

ΠΑΡΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ο Σεβασμιώτατος Περγάμου εικάζει ότι ο Άγιος Ιγνάτιος Αντιοχείας είχε την ίδια με αυτόν τοποθέτηση, εσπέπτετο με τον ίδιο μεταπατερικό, οικουμενιστικό τρόπο -που τόσα οφείλει στον υπαρξισμό του Heidegger-. Συμπεραίνει λοιπόν ότι επειδή και ο Α. Ιγνάτιος Αντιοχείας πίστευε ότι η φύση είναι αναγκαστική τότε το άτομο θα έπρεπε να απελευθερωθεί από αυτήν την αναγκαιότητα με σκοπό να γίνει πρόσωπον, να βρεθεί δηλαδή σε πλέγμα σχέσεων που θα βεβαιώνει σε κάθε ιστορική στιγμή το **γεγονός της**

⁴¹ βλέπε ανωτέρω σημειώσιν 35 όπου ο Μέγας Αθανάσιος μας αναφέρει ότι η αγάπη Πατρός και Υιού είναι φυσική και μία

⁴² Ίω. Δαμασκηνός, *Έκδοσις ακριβής ορθοδόξου πίστεως*, Εκδόσεις Πουρνάρα Θεσσαλονίκη 1989 σελίδα 269

⁴³ Κύριλλος. *Apologeticus contra Theodoretum pro XII capitibus*, III, PG 76, 401D.

⁴⁴ Μάξιμος ο Ομολογητής. *Disputatio cum Pyrrho, Διάλογος μετά Πύρρου* PG 91, 293-296. Εδώ ο Μάξιμος ο ομολογητής δημιουργεί τεράστια προβλήματα στην Χριστολογία και θεολογία του Σεβασβιωτάτου Περγάμου

κοινωνίας, υπό του επισκόπου, ανεξαρτήτως βεβαίως ορθοδοξίας και ορθοπραξίας. Αυτός λοιπόν ήταν ο λόγος, πάντα κατά τον Σεβασμιώτατον Περγάμου, που “ο Ιγνάτιος ανέπτυξε με έμφαση την θεωρία ότι η σωτηρία και η πνευματική ή αιώνια ζωή πραγματοποιούνται και βιώνονται μέσω της πιστής κοινωνίας με το ευχαριστιακό σώμα του Χριστού. Το σώμα αυτό μορφούται μέσα στην κοινότητα της Εκκλησίας, η οποία συγκεντώνει όλους τους πιστούς υπό την ηγεσία του προεστώτος, της ευχαριστιακής σύναξης, του επισκόπου, που τον περιστοιχίζει ο σύλλογος των πρεσβυτέρων και τον βοηθούν οι διάκονοι. Ο Ιγνάτιος διατεινόταν ότι κανείς δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι έχει μία σχέση με τον Θεό, τον χορηγό της αιώνιας ζωής, εκτός αν υπάρχει διαρκής συμμετοχή σ’ αυτήν την ευχαριστιακή κοινότητα και επομένως, αν υπάρχει υπακοή στην κεφαλή της, δηλαδή στον επίσκοπο. Σε πρώτη ματιά οι απόψεις αυτές του Ιγνατίου φαίνονται να εισάγουν στην πραγματικότητα κάποιο είδος σακραμενταλισμού... ο Ιγνάτιος δεν έβλεπε την Ευχαριστία ως ένα αντικείμενο που περιέχει στην φύση του υπερφυσικές δυνάμεις αθανασίας Γι’ αυτόν η Ευχαριστία είναι **κυρίως ένα γεγονός κοινωνίας**, μία σύναξη... Το νόημα λοιπόν της έκφρασης φάρμακον αθανασίας στο πλαίσιο της θεολογίας του Ιγνατίου είναι ότι η αιώνια ζωή δεν πηγάζει από το αντικείμενο της Ευχαριστίας, αλλά από την συμμετοχή **στο γεγονός της κοινωνίας**, της σύναξης της κοινότητας. Υπό το πνεύμα αυτό πρέπει να καταλάβουμε και την έμφαση που δίνει ο Ιγνάτιος στον επίσκοπο, ως ουσιώδη προϋπόθεση για τη συμμετοχή κάποιου στην αιώνια ζωή. Όποιος δείχνει ανυπακοή στον επίσκοπο, δείχνει ανυπακοή στον Θεό ή στον ίδιο τον Χριστό, ο οποίος είναι ο αληθινός επίσκοπος της Εκκλησίας γιατί ο επίσκοπος κάθεται στη θέση του Θεού ή είναι ο τύπος του Θεού. Εκείνοι που περιφρονούν την ευχαριστιακή κοινότητα και την κεφαλή της, τον επίσκοπο, είναι αλαζόνες και αποκόπτονται αυτόματα από την κοινωνία με τον Θεό και την αιώνια ζωή. Η ιδιαίτερη σπουδαιότητα του επισκόπου έγκειται στο γεγονός ότι αυτός είναι η κεφαλή της ευχαριστιακής κοινότητας, και όχι σ’ ένα αξίωμα που κατέχει ως μεμονωμένο άτομο. Όπως και η ίδια Ευχαριστία το αξίωμα του επισκόπου είναι ένα σχεσιακό λειτουργήμα (ανω τελεία) και τα δύο είναι κρίσιμης σημασίας για την παρουσία της εσχατολογικής κοινότητας εδώ και τώρα στην ιστορία.”⁴⁵

Στην πραγματικότητα ο Άγιος Ιγνάτιος Αντιοχείας δεν είχε ποτέ ακούσει ούτε για αναγκαιότητα φύσεως, ούτε για σχέσεις προσώπων, ούτε για **γεγονότα κοινωνίας**, ούτε βέβαια φανταζόταν τον κάθε επίσκοπο εξ’ αιτίας της χειροτονίας εις τόπον και τύπον Χριστού, χωρίς να είναι θεοφόρος ή χριστοφόρος. “Και πρόπον εστί μη μόνον καλεῖσθαι Χριστιανούς, αλλά και εἶναι. Ου γὰρ το λέγεσθαι, ἀλλὰ το εἶναι μακάριον ποιεῖ. Εἴ τινές ἐπίσκοποι μὲν λέγουσι, χωρὶς δε αὐτοῦ παντὰ ποιῶσι • τοῖς τοιούτοις ερεῖ και αὐτός ὃς και ἀληθινός και πρῶτος ἐπίσκοπος, και μόνος φύσει ἀρχιερέυς. Τί με καλεῖτε Κύριε, Κύριε, και ου ποιεῖτε ἃ λέγω; Οἱ γὰρ τοιοῦτοι οὐκ εὐσυνείδητοι, ἀλλ’ εἰρωνές τινές και μόρφωνες εἶναι μοι φαίνονται. Ἐπεὶ οὖν τέλος τὰ πράγματα ἔχει, και πρόκειται ζωὴ η ἐκ φυλακῆς, και θάνατος ο ἐκ παρακοῆς, και ἕκαστος τῶν ἡρημένων εις τον τόπον τοῦ ευρεθέντος μέλλει χωρεῖν, φύγωμεν τον θάνατον, και εκλεξώμεθα την ζωὴν • δύο γὰρ λέγω χαρακτήρας εν ανθρώποις ευρίσκεισθαι • και τον μεν νομίσματος, τον δε παραχαράγματος. Ο Θεοσεβής

⁴⁵ Ιωάννης Ζηζιούλας Α. *Εκκλησιολογικά Μελετήματα*. Εκδόσεις Δόμος. Αθήνα 2016. Άρθρο. Η Εκκλησία ως σώμα Χριστού. Κεφ. Το Βάπτισμα και η Ευχαριστία. Σελίς 157 158

άνθρωπος νόμισμά εστι υπό Θεού χαραχθέν • ο ασεβής ψευδώνυμον νόμισμα κίβδηλον, νόθον, παραχάραγμα, ουχ υπό Θεοῦ, ἀλλ' υπό διαβόλου ενεργηθέν • ου δύο φύσεις ανθρώπων λέγω, ἀλλά τον έναν άνθρωπον, ποτέ μεν Θεοῦ, ποτέ δε διαβόλου γίνεσθαι. Εάν ευσεβῆ τις άνθρωπος Θεοῦ ἐστί • εάν δε ασεβῆ τις, άνθρωπος του διαβόλου, ουκ ἀπό τῆς φύσεως, ἀλλά υπό της εαυτοῦ γνώμης γινόμενος”⁴⁶. Πράγματι δεν θα μπορούσε ποτέ να πιστέψει στ’ αὐτιά του ο Ιγνάτιος, ἀν ἄκουγε τον Ζ. να ισχυρίζεται ὅτι κατὰ την ευχαριστιακὴ ἐκκλησιολογία ἐκεῖνο που μετράει εἶναι μόνο το **γεγονός της κοινωνίας**, ἀνευ ὀρθοδοξίας και ὀρθοπραξίας. “Μη πλανᾶσθε ἀδελφοί μου οἱ οἰκοφθόροι βασιλείαν Θεοῦ ου κληρονομήσουσιν. Εἰ δέ οἱ τους ἀνθρωπίνους οἴκους διαφθείροντες θανάτω καταδικάζονται, πόσω μᾶλλον ἢ την Χριστοῦ Ἐκκλησίαν νοθεύειν επιχειροῦντες αἰωνίαν τίσουσιν δίκην, ὑπερ ἧς σταυρόν και θάνατον ὑπεμεινεν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενῆς Υἱός; οὗ την διδασκαλίαν ὁ αθετήσας, λιπανθεῖς και παχυνθεῖς εἰς γέεναν χωρήσει . Ομοίως δέ και πᾶς ἄνθρωπος ὁ το διακρίνειν παρά Θεοῦ εἰληφώς. Κολασθήσεται, ἀπειρώ ποιμένι ἐξακολουθήσας και ψευδῆ δόξαν ὡς ἀληθῆ δεξάμενος. Τίς κοινωνία φωτί προς σκότος; ἢ Χριστοῦ προς Βελίαν; ἢ μερίς πιστοῦ προς ἀπίστον; ἢ ναῶ Θεοῦ μετά ἐιδώλων; Φημί δε καγώ • Τίς κοινωνία ἀληθείας προς ψεῦδος; ἢ δικαιοσύνης προς ἀδικίαν; ἢ δόξης προς ψευδοδοξίαν;”⁴⁷ Ὁ Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος ἀπαιτοῦσε ἀπό τους χριστιανούς ὀρθοδοξία και ὀρθοπραξία και πρωτίστως ἀπό τον ἐπίσκοπο ὁ ὁποῖος θα ἔπρεπε να προηγείται των ἄλλων ὡς προς τα πνευματικά χαρίσματα ἀν θέλει να λέγεται ἐπίσκοπος και ὄχι ψευδοπροφήτης. Ὁ ὀρθόδοξος Ἐπίσκοπος ἦταν για τον Ἰγνάτιον ἐγγύηση της ὀρθοδόξου πίστεως και της ἐν Χριστῶ ζωῆ, ὁ ὁποῖος προφύλαγε τους πιστούς ἀπό τους αἰρετικούς που σαν λύκοι ἠθέλαν να κατασπαράξουν το ποῖμνιο: “Καί ὑμῖν δέ πρέπει μη καταφρονεῖν της ηλικίας του ἐπισκόπου(ἀνω τελεία) ἀλλά κατὰ γνώμη Θεοῦ Πατρός, πᾶσαν ἐντροπήν αὐτῶ ἀπονέμειν, καθὼς ἐγνων και τους ἀγίους πρεσβυτέρους, ου προς φαινομένην ἀφορῶντας νεότητα, **ἀλλά προς την ἐν Θεῷ φρόνησιν** • ἐπεὶπερ ουχ οἱ πολυχρόνιοι εἰσὶ σοφοί, ουδέ οἱ γέροντες ἐπίστανται σύνεσιν • **ἀλλά πνεῦμα ἐστὶν ἐν βροτοῖς**. Δανιὴλ μὲν γάρ ὁ σοφός, δωδεκαετῆς **γένεονε κάτοχος τῷ Θεῷ Πνεύματι**, και τους μάτην την παλιάν φέροντας πρεσβύτας, συκοφάντας και ἐπιθυμητάς ἀλλοτρίου κάλλους ἀπήλγε • Σαμουήλ δε παιδάριον ὄν μικρόν, τον ἐννενηκονταετῆ Ἠλεί διελέγχει, τοῦ Θεοῦ προτετιμηκότα τους εαυτοῦ παῖδας • ὡσαύτως και Ἰερεμίας ἀκούει προς τοῦ Θεοῦ. Μὴ λέγε ὅτι νεώτερός εἰμι. Σολομῶν δε, και Ἰωσίας • ὁ μεν δωδεκαετῆς βασιλεύσας, την φοβερὰν ἐκείνην και δυσερμήνευτον ἐπὶ ταῖς γυναιξὶ κρίσιν ἐνεκα των παίδων ἐποιήσατο(ἀνω τελεία) ὁ δε οκταετῆς ἄρξας τους βωμούς και τα τεμένη κατέρριπτε και τα ἄλση κατεπίμπρα • δαίμονι γάρ ἦν, ἀλλ’ οὐ Θεῷ ἀνακείμενα • και τους ψευδιερεῖς κατέσφαττεν ὡς ἂν φθορέας και ἀπατεῶνας ἀνθρώπων, ἀλλ’ οὐ θεϊότητος λατρευτάς • τοιγαροῦν ου το νέον ευκαταφρόνητον, ὄτ’ ἀν Θεῷ ἀνακείμενον ἦ • ἀλλ’ ὁ την γνώμην μοχθηρός καν πεπαλαιωμένος ἢ ἡμερῶν κακῶν. Νέος ἦν ὁ χριστοφόρος Τιμόθεος • ἀλλά ἀκούσατε οἷα γράφει αὐτῶ ὁ διδάσκαλος • Μηδεὶς σου της νεότητος καταφρονεῖτω, **ἀλλά τύπος γένου τῶν πιστῶν, ἐν λόγῳ ἐν ἀναστροφῇ**. Πρέπει οὖν ἐστί και ὑμᾶς ὑπακούειν τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν, και κατὰ μηδὲν αὐτῶ ἀντιλέγειν • ου γαρ τουτονί τον βλεπόμενον πλανᾶ τις, ἀλλά τον

⁴⁶ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, Ἐπιστολὴ προς Μαγνησίους PG 5, 761,764 IV,V

⁴⁷ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, Ἐπιστολὴ προς Ἐφεσίους, PG 5, 749,XVI

αόρατον παραλογίσθηται. Το δε τοιοῦτο ου προς ἄνθρωπον, ἀλλὰ πρὸς Θεόν ἔχει την αναφοράν. Τῷ γὰρ Σαμουήλ λέγει ο Θεός· ου σε παρελογίσαντο, ἀλλ' ἐμέ. Καὶ Μωσῆς φησὶν· ου γὰρ καθ' ἡμῶν ο γογγυσμός, ἀλλὰ κατὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ. Ουδείς ἐμεινεν ατιμώρητος, ἐπαρθείς κατὰ των κρείττωνων... **Χρὴ οὖν και υμᾶς αιδεῖσθαι τους κρείττονας**⁴⁸. Εἶναι λογικόν λοιπόν, ὅπως ισχυρίζεται ο Ἰγνάτιος στο κείμενο που παραθέσαμε, ὅτι, σ' ἓναν ἐπίσκοπο που ἔχει την ορθόδοξον πίστιν καθὼς και πράττει τα του Χριστοῦ, σ' ἓναν ἐπίσκοπον ο οποίος δεν ζει κατὰ το γνωμικὸ του θέλημα ἀλλὰ ζει εν αὐτῷ ο Κύριος, ανεξαρτήτως ηλικίας, υπερέχοντας των πιστῶν (κρείττων) και οδηγώντας αὐτούς, θα πρέπει πάντες οὖν χριστιανοὶ να υπακούουν χωρὶς καμμία ἀμφιβολία για να γίνουν σαν και αὐτόν "θεοφόροι πνευματοφόροι ναοφόροι, αἰετοφόροι κατὰ πάντα κεκοσμημένοι εν ταις εντολαῖς του Θεοῦ, βασιλείον ιεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, δι' οὓς ἀγαλιώμενος ηξιώθη, δι' ὧν γράφω προσμιλήσαι τοῖς ἀγίοις τοῖς οὓσιν εν Εφέσω, τοῖς πιστοῖς εν Χριστῷ Ἰησοῦ. Χαίρω οὖν ἐφ' ἡμῶν, ὅτι μὴ τῇ ματαιότητι προσέχετε ουδέν κατὰ σάρκα ἀγαπᾶτε, ἀλλὰ κατὰ Θεόν"⁴⁹. Ποτέ ο Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας και ποτέ κανεὶς Πατὴρ της Ορθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας δεν ζητοῦσαν ἀπὸ το ορθόδοξο ποίμνιο να υπακούσει σε αἰρετικὸ ἐπίσκοπον. Εκείνο ὅμως που δεν κατάλαβε ο εκλιπὼν Μητροπολίτης εἶναι ὅτι οὖν αἰρετικοὶ ἐπίσκοποι δεν ἐξαλείφθησαν, υπάρχουν ἀκόμη τῆ σήμερον και ὅτι δεν μπορεῖ κάποιος να θεωρεῖται ορθόδοξος ἐπίσκοπος και να ἀσπάζεται με εὐλάβεια την δεξιάν του πάπα ἵνα λάβῃ ἐξ' αὐτοῦ την σωτηρίαν ἐπειδὴ τον θεωρεῖ ἐπίσκοπον και μάλιστα παγκόσμιον πρῶτον, μην δυνάμενον να πέσει εἰς αἵρεσιν, καθάπερ και ο καθ' ἡμᾶς Πρῶτος, κατὰ την ζηζιούλιον θεωρίαν, ο Πατριάρχης της Νέας Ρώμης: "Μὴ πλανᾶσθαι ταῖς ετεροδοξίαις, μηδέ μύθοις ἐνέχετε, και γενεαλογίαις ἀπεράντοις καὶ Ἰουδαϊκοῖς τύφοις. Τα ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τα πάντα. Εἰ γὰρ μέχρι νῦν κατὰ νόμον Ἰουδαϊκόν καὶ περιτομὴν σαρκὸς ζῶμεν, ἀρνούμεθα την χάριν εἰληφέναι. Οὖν γὰρ θεϊότητα προφητῶν κατὰ Ἰησοῦν Χριστόν ἐζήσαν δια τοῦτο και ἐδιώχθησαν, ἐμπεόμενοι ἀπὸ τῆς χάριτος εἰς το πληροφορηθῆναι τους ἀπειθοῦντας ὅτι εἷς Θεός ἐστὶ ο παντοκράτωρ, ο φανερώσας εαυτόν δια Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, ὃς ἐστὶ αὐτοῦ Λόγος, ου ρητός, ἀλλ' οὐσιώδης (ἀνω τελεία) ου γὰρ ἐστὶ λαλιᾶς ἐνάρθρου φώνημα, ἀλλ' ἐνεργείας θεϊκῆς ουσίας γεννητὴ ὃς πάντα κατεαυρέστησε τῷ πέμψαντι αὐτόν"⁵⁰, και συνεχίζει: "Εάν τις Θεόν νόμου και προφητῶν κηρύττη ενα, Χριστόν δέ ἀρνήται Υἱόν εἶναι Θεοῦ, ψεύτης ἐστίν, ως και ο πατήρ αὐτοῦ ο διάβολος, και ἐστὶν ο τοιοῦτος της κάτω περιτομῆς ψευτοῖουδαῖος. Εάν τις ομολογῇ Χριστόν Ἰησοῦν Κύριον, ἀρνήται δε τον Θεόν τοῦ νόμου και των προφητῶν ουκ εἶναι λέγων τον ουρανοῦ και γῆς ποιητὴ, Πατέρα τοῦ Χριστοῦ· ο τοιοῦτος εν τῇ ἀληθείᾳ ουχ' ἔστηκεν, ως και ο Πατήρ αὐτοῦ ο διάβολος, και ἐστὶν ο τοιοῦτος Σίμωνος του Μάγου, ἀλλ' οὖν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μαθητῆς. Εάν τις λέγει μεν ἓναν Θεόν, ομολογῇ δε και Χριστόν Ἰησοῦν ψιλόν δε ἄνθρωπον εἶναι νομίζῃ τον Κύριον, ουχὶ Θεόν μονογενῆ, και σοφίαν, και Λόγον Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ψυχῆς και σώματος αὐτόν μόνο εἶναι νομίζῃ (ἀνω τελεία) ο τοιοῦτος ὄφεις ἐστίν, ἀπάτην και πλάνην κηρύττων ἐπ' ἀπωλεία ἀνθρώπων (ἀνω τελεία) και ἐστὶν ο τοιοῦτος πένης την διάνοιαν, ως επικαλεῖται Εβίων. Εάν τις ταῦτα ομολογῇ, φθοράν δε και

⁴⁸ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, *Ἐπιστολὴ πρὸς Μαγνησίους*, PG 5, III 757, 760, 761

⁴⁹ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, *Ἐπιστολὴ πρὸς Εφεσίους*, PG 5, 741

⁵⁰ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας, *Ἐπιστολὴ πρὸς Μαγνησίους*, PG 5, 765 VIII

μολυσμόν καλῆ την νόμιμον μίξιν, και την τῶν παίδων γέννεσιν, ἢ τινά των βρωμάτων βδελυκτά(άνω τελεία) ο τοιοῦτος ἔνοικον ἔχει τον δράκοντα τον αποστάτην. Εάν τις Πατέρα και Υἱόν και ἅγιον Πνεῦμα ομολογῆ, και την κτίσιν επαινῆ, δόκησιν δέ λέγη την ενσωμάτων, και το πάθος επαισχύνεται(άνω τελεία)ο τοιοῦτος ἤρνηται την πίστιν ουχ ἦττον των χριστοφόνων Ιουδαίων. Εάν τις ταυτα μεν ομολογῆ, και ὅτι Θεός Λόγος εν ανθρωπίνω σώματι κατώκει, ὦν εν αυτῷ ο Λόγος, ὡσπερ και ψυχῆ εν σώματι, δια το ἔνοικον εἶναι Θεόν, ἀλλ' ουχί ανθρωπεῖαν ψυχὴν(άνω τελεία) λέγη δε τας παρανόμους μίξεις αγαθόν τι εἶναι, και τέλος ευδαιμονίας ηδονὴν τίθηται(άνω τελεία)οἷος ο ψευδώνυμος Νικολαΐτης(άνω τελεία)οῦτος οὔτε φιλόθεος, οὔτε φιλόχριστος εἶναι δύναται ἀλλά φθορεὺς τῆς οικείας σαρκός, και δια τοῦτο του αγίου Πνεύματος κενός, και τοῦ Χριστοῦ ἀλλότριος. Οι τοιοῦτοι πάντες, στῆλαί εἰσι και τάφοι νεκρῶν(άνω τελεία) εφ' οἷς γέγραπται μόνον ονόματα νεκρῶν ανθρώπων. **Φεύγετε οὖν τας κακοτεχνίας, και ενέδρας τοῦ Πνεύματος** του νῦν ενεργοῦντος εν τοῖς υἱοῖς του αιῶνος τούτου, μήποτε οι θλιβέντες εξασθενήσητε εν τῇ ἀγάπῃ· **ἀλλά πάντες ἐπὶ το αὐτό γίνεσθε εν ἀμερίστῳ καρδία και ψυχῇ θελούσῃ, σύμφυχοι, το ἔν φρονοῦντες,**⁵¹ **πάντοτε τα αὐτά περὶ τῶν αὐτῶν δοξάζοντες, ἔν τε ἀνέσει, και κινδύνοις, και εν λύπαις, και εν χαρμοναῖς.**»⁵²

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο εκλιπών Σεβασμιώτατος Περγάμου στην προσπάθειά του να αναδείξει ως κατ' ἐξοχὴν ορθόδοξον, την ευχαριστιακὴ εκκλησιολογία του πρωτείου, απορρίπτει ως αιρετικὴ την ασκητικὴ εκκλησιολογία και ισχυρίζεται ὅτι δεν θα μπορέσει ποτέ να υπάρξει σωτηρία ἀνευ της σωτηριώδους χειρὸς του Πρώτου.⁵³ Κατὰ συνέπεια σύμφωνα με τον Ζηζιούλα ὁποῖος δεν κοινωνεῖ με τον Πρώτον τίθησιν εαυτὸν εκτός Εκκλησίας: ο επισκοπος ως Πρώτος, ο Πρώτος των αυτοκεφάλων Εκκλησιῶν, ο Καθολικός Πρώτος, ανεξαρτήτως ορθοδοξίας και ορθοπραξίας, αποτελεί την πλέον ουσιώδη προϋπόθεση για την συμμετοχὴ κάποιου στην αἰώνια ζωή, γιατί ἀνευ αὐτῆς δεν μπορεί να πραγματοποιηθεῖ το γεγονός της κοινωνίας, η ευχαριστιακὴ σύναξις⁵⁴: «Ὅποιος δείχνει ἀνυπακοή στον ἐπίσκοπο, δείχνει ἀνυπακοή στον Θεό ἢ στον ἴδιο τον Χριστό, ο οποίος εἶναι ο ἀληθινός ἐπίσκοπος της

⁵¹ Εδὼ ο αναγνώστης μπορεί να κάνει μία σύγκριση των λεγομένων του Αγίου Ιγνατίου μετὰ των λεγομένων του Μητροπολίτου Περγάμου αν κοιτάξει την σελίδα 2 ἀνωθεν ὅπου υπάρχει παραπομπή του Μητροπολίτου Περγάμου ο οποίος ισχυρίζεται: *Η φύσις ὁμως της ορθοδόξου εκκλησιολογίας εἶναι εντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὴν των ἄλλων ομολογιῶν και δεν εἶναι δυνατόν να εξαχθῆ ἡ ταυτότης αὐτῆς βασιζόμενοι **στην ομολογία της πίστεως.***

⁵² Ιγνάτιος Αντιοχείας, *Επιστολή προς Φιλαδελφείς*, PG 5 829, 832 VI

⁵³ Αρα μόνο κτιστὴ σωτηρία εἶναι δυνατόν να υπάρξει ἀφοῦ δεν υπήρξαν ποτέ οὔτε υπάρχουν ἀκτιστες χεῖρες πρώτων

⁵⁴ Εδὼ διερωτᾶται κανεὶς κατὰ πόσον ο Αβραάμ δικαιούται να λάβει μέρος εις την αἰώνιον ζωὴν ἀφοῦ οὐδέποτε υπήρξε μέλος διαρκούς ευχαριστιακῆς συνάξεως.

Εκκλησίας γιατί ο επίσκοπος κάθεται στη θέση του Θεού ή είναι ο τύπος του Θεού. Εκείνοι που περιφρονούν την ευχαριστιακή κοινότητα και την κεφαλή της, τον επίσκοπο, είναι αλαζόνες και **αποκόπτονται αυτόματα από την κοινωνία με τον Θεό και την αιώνια ζωή**. Η ιδιαίτερη σπουδαιότητα του επισκόπου έγκειται στο γεγονός ότι αυτός είναι η κεφαλή της ευχαριστιακής κοινότητας, και όχι σ' ένα αξίωμα που κατέχει ως μεμονωμένο άτομο». ⁵⁵ Αυτό όμως, όπως είδαμε, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τους Πατέρες και τον Ιγνάτιο Αντιοχείας οι οποίοι θεωρούσαν **μόνον** τον ορθόδοξο επίσκοπο ως αληθή επίσκοπον και όχι τον κάθε επίσκοπον εξαιτίας της χειροτονίας του ⁵⁶. Ο επίσκοπος ως πρόσωπον, ανεξαρτήτως πίστεως, και πλήρως απελευθερωμένος εκ της αναγκαιότητας της φύσεώς του, δεν θα μπορέσει ποτέ να πραγματοποιήσει το γεγονός της κοινωνίας-όπως ισχυρίζεται ο Ζ., γιατί η κοινωνία εις την οποίαν ανεφέροντο οι Πατέρες και ο Ιγνάτιος δεν είναι κοινωνία προσώπων αλλά κατά χάριν κοινωνίαν μετά των φυσικών ενεργειών του Θεού.

Κατά συνέπεια, η Εκκλησία είναι *κοινωνία θεώσεως* αλλά και το *θεραπευτήριον* όπου δια της υπακοής εις τους χαρισματικούς επισκόπους θεραπεύει και οδηγεί τον κάθε πιστό με ασφάλεια εις τον Χριστόν, τον μόνον ικανό να σώσει τον άνθρωπον. Την κατά χάριν κοινωνίαν μετά των φυσικών ενεργειών του Θεού, ο Ζ. την απορρίπτει ως αιρετική - απορρίπτοντας όλους τους Πατέρες και Οικουμενικές συνόδους- γιατί η φύση κατ' αυτόν δεν είναι τίποτε άλλο από μία *αναγκαιότητα* που το άτομο θα πρέπει να ξεπεράσει για να γίνει πρόσωπον και να βρεθεί σε ένα αδιάκοπο πλέγμα σχέσεων. Ως συνέπεια αυτού του τρόπου σκέψεως η φύση καταργείται και τα πρόσωπα -κτιστά και άκτιστα- διαθέτουν το καθένα από μία δική τους θέληση, ελευθερία και ενέργεια και μπορούν απ' ευθείας να κοινωνούν άνευ των φυσικών ενεργειών. Εδώ βλέπουμε πια ξεκάθαρα ότι αν υιοθετηθεί η "Ζηζιούλιος" θεώρησις τότε καταργείται ένα δόγμα σημαντικό για τους Πατέρες που βάσει αυτού του δόγματος πολέμησαν όλες τις αιρέσεις.

Οι Πατέρες ισχυρίζοντο ότι στην Παναγία Τριάδα υπάρχουν τα φυσικά και τα υποστατικά, ή με άλλα λόγια τα κοινά και τα ακοινώνητα ή αλλοιώς οι ενώσεις και οι διακρίσεις. Στην Παναγία Τριάδα, κατά πρώτον, επειδή δεν εφαρμόζουμε την φιλοσοφική μέθοδο και δεν κάνουμε οντολογία, δεν μπορεί ποτέ να υπάρξει μια οντολογική προτεραιότητα των ενώσεων έναντι των διακρίσεων ή των διακρίσεων έναντι των ενώσεων. Κατά δεύτερον για κάθε τι που αναφερόμαστε στην Παναγία Τριάδα, (δόξα, βασιλεία, μεγαλοπρέπεια και πολλά άλλα παρόμοια) πρέπει να δούμε που ανήκει. Οι περιπτώσεις είναι δύο: ή θα ανήκει στα φυσικά-κοινά-ενώσεις ή θα ανήκει στα υποστατικά-ακοινώνητα-διακρίσεις. Ποια

⁵⁵ Βλέπε άνωθεν παραπομπή 45. (Ιωάννης Ζηζιούλας, *Α. Εκκλησιολογικά Μελετήματα*, Εκδόσεις Δόμος, Αθήνα 2016. Άρθρο. *Η Εκκλησία ως σώμα Χριστού*, Κεφ. Το Βάπτισμα και η Ευχαριστία. Σελίς 157 158)

⁵⁶ Ο επίσκοπος που δεν διέθετε την ορθόδοξον πίστιν θεωρείτο από τους Πατέρες ως ψευδεπίσκοπος: "Μέμνημαι γάρ κατά την Κρητῶν νήσον διάγων, τινῶν ψευδεπισκόπων προς ἐμέ διενεχθέντων τῆς Σευήρου μερίδος". Μάξιμος Ομολογητής, *Κεφάλαια Θεολογικά και Πολεμικά*, Πατερικά Εκδόσεις, «Γρηγόριος Παλαμάς». Θεσσαλονίκη 1995 Φιλοκαλία 15Α σελίς 64

είναι η διαφορά; Αν ανήκει στα φυσικά-κοινά-ενώσεις τότε κατά τον ίδιο τρόπο ανήκει και στα τρία πρόσωπα, αν όμως ανήκει στα υποστατικά-ακοινώνητα-διακρίσεις, τότε ανήκει μόνο σε ένα από τα τρία και τα υπόλοιπα δύο δεν το έχουν. Ας πάρουμε ένα παράδειγμα για να το καταλάβουμε. Το εκπορεύειν πού ανήκει; Αν υποθέσουμε ότι ανήκει στα φυσικά-κοινά-ενώσεις, τότε θα το έχουν κατά τον ίδιο τρόπο και τα τρία πρόσωπα. Αλλά εμείς ξέρουμε ότι το έχει μόνο ο Πατήρ, είναι μια υποστατική ιδιότης του Πατρός και δεν κοινωνείται, ούτε στον Υιό ούτε στο Πνεύμα. Άρα το εκπορεύειν ανήκει στα υποστατικά-ακοινώνητα, είναι μια υποστατική ιδιότης του Πατρός. Κατά τον ίδιον τρόπο μπορούμε να ερωτήσουμε, το πέμπειν πού ανήκει; Αν υποθέσουμε ότι ανήκει στα υποστατικά σε ποιά υπόσταση θα αναφερθεί; Στον Πατέρα; Αλλά αν το πέμπειν ανήκει στον Πατέρα, πρωτίστως θα ήταν συνώνυμο του εκπορεύειν και κατά δεύτερον θα ανήκε στα υποστατικά-ακοινώνητα επομένως ο Υιός και το Πνεύμα αποκλείονται. Αν αυτό ήταν αλήθεια θα σήμαινε ότι ο Υιός και το Πνεύμα δεν μπορούν να αποστείλουν το Πνεύμα, πράγμα αδύνατον. Κατά συνέπεια το πέμπειν ανήκει στα κοινά-ενώσεις-φυσικά (είναι κοινή ενέργεια του Πατρός, Υιού και Πνεύματος) που κατά τον ίδιο τρόπο διαθέτουν και οι τρεις. Επομένως το Πνεύμα το Άγιον, νοούμενο όχι ως η Υπόστασις του Αγίου Πνεύματος, αλλά ως η κοινή των τριών υποστάσεων άκτιστος Ενέργεια, το αποστέλλει ο Πατήρ, το αποστέλλει ο Υιός και το αποστέλλει το Άγιον Πνεύμα, επειδή ανήκει στα κοινά. Ο Αυγουστίνος και οι Λατίνοι δεν μπόρεσαν να καταλάβουν αυτό το δόγμα των Πατέρων γι' αυτό συγχέουν το εκπορεύειν με το πέμπειν και δημιουργούν την αίρεση του Filioque.

Εκκλησιολογία, Τριαδολογία και Χριστολογία αλλοιώνονται κατ' αυτόν τον τρόπον από τον εκλιπόντα Σεβασμιώτατον Περγάμου ο οποίος οδηγεί την ορθόδοξον παράδοσιν εις μίαν μεταπατερική εποχή που δεν έχει τίποτε το κοινό με αυτό που μέχρι σήμερα γνωρίζαμε από τους Πατέρας ως ορθοδοξία.

Σήμερα που τόσο πολλά επαινετικά λόγια γράφονται από “συστημικές” γραφίδες για τον εκλιπόντα Περγάμου, συμφώνως προς το πνεύμα της σημερινής –αποδομητικής– εποχής, το γεγονός παραμένει ότι ήδη έχει συναντηθεί με τον θάνατο ο Μητροπολίτης Περγάμου και βρίσκεται στα χέρια του δικαιοκρίτου Θεού για να δώσει λόγο των πράξεων αλλά και των δογμάτων αυτού, τα οποία παρέσυραν –και δυστυχώς– θα παρασύρουν ανθρώπους εις την αίρεσιν. Άνοιξε τους ασκούς του Αιόλου (μάλλον, του Διαβόλου) και καλλιέργησε ένα πνεύμα θεολογικής ελευθεριότητας, που ο κάθε “θεολογών” μπορεί να βλασφημεί κατά του Θεού και των αγίων αυτού, και όλο αυτό να ονομάζεται “θεολογία”. Αλλά δεν θα πρέπει ποτέ να ξεχνιέται ότι όλες οι αιρέσεις απέθαναν, αργά ή γρήγορα, μετά τον θάνατο του ιδρυτού των και εν προκειμένω δε προκειται να υπάρξει εξαίρεση...

Ας τον συγχωρέσει ο Θεός, για την υπερηφάνεια και την αλαζονεία, το θεμελιωδέστερο εκ των παθών, που οδηγεί μακράν του Θεού, έως και αυτούς τους αγγέλους...